

Централізована бібліотечна система
Деснянського району м. Києва

Центральна районна бібліотека
ім. П. Загребельного

*Письменники-ювіляри 2016 –
лауреати премії ім. Т. Шевченка*

Біобібліографічний покажчик

Київ, 2016

Вшановуючи видатних класиків української літератури - ювілярів 2016 року, лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка, а також з нагоди 55-річчя заснування літературної премії на честь Кобзаря складений біобібліографічний покажчик **«Письменники-ювіляри 2016 – лауреати премії ім. Т. Г. Шевченка»**.

Мета покажчика – розкрити життєвий та творчий шлях відомих українських письменників, поетів, які внесли вагомий вклад у розвиток літературного процесу в Україні та відомі далеко за межами країни.

Матеріали в покажчику розташовані за рубриками, тематичні підрубрики – в логічній послідовності, а в межах підрубрик – за алфавітом прізвищ авторів та назв творів.

Пропонований покажчик складено на основі літератури, яка є в фондах бібліотек Деснянської ЦБС та матеріалів інтернет-ресурсів.

Видання має довідковий апарат, до якого входять: передмова, зміст, допоміжний іменний покажчик авторів та назв творів.

Джерела подано за період з 1961 по 2015 роки.

Відбір матеріалу закінчено 31 травня 2016 року.

Біобібліографічний покажчик адресований школярам, студентам, педагогам, бібліотечним працівникам та всім, хто цікавиться літературним життям країни, кому не байдужа українська літературна спадщина, яка золотом ниткою проходить крізь світову культуру.

Упорядники: Н. А. Кужентська,
Т. М. Черноус

Редактор: Н. А. Баранова

Відповідальний за випуск: Т. І. Курило

Зміст

Передмова 2

Вінграновський М. С. 6

Біографія 6

Творчість 9

Кінематографічна діяльність 12

Відзнаки 13

Вшанування 14

Твори 15

Література про життя та творчість 16

Інтернет-ресурси 18

Герасим'юк Василь Дмитрович 18

Біографія 18

Творчість 19

основні твори 21

Вислови 21

Відзнаки 23

Твори 23

Література про життя та творчість 24

Вислови відомих митців літературного слова про поета 25

Інтернет-ресурси 26

Дзюба Іван Михайлович 26

Біографія 26

Творчість 28

Основні твори 29

Відзнаки 30

Твори 31

літературознавчі праці 32

переклади 34

Література про життя та творчість 34

Інтернет-ресурси 36

Зарудний Микола Якович 37

Біографія 37

Творчість 38

Драматургія 38

художні фільми за сценаріями митця 39
телефільми 40
п'єси для театру 40

Відзнаки 40

Вшанування 40

Твори 40

Література про життя та творчість 41

Інтернет-ресурси 41

Луценко Дмитро Омелянович 42

Біографія 42

Творчість 43

Відзнаки 45

Вшанування пам'яті 45

Твори 46

Література про життя та творчість 46

Інтернет-ресурси 48

Міщенко Дмитро Олексійович 48

Біографія 48

Творчість 49

Відзнаки 51

Твори 52

літературознавчі праці 53

Література про життя та творчість 53

Інтернет-ресурси 54

Панч Петро Йосипович 54

Біографія 54

Творчість 56

Відзнаки 58

Вшанування пам'яті 58

Твори 58

Література про життя та творчість 59

Інтернет-ресурси 59

Тичина Павло Григорович 59

Біографія 59

громадська діяльність 62

Творчість 63
Відзнаки 67
Вшанування пам'яті 67
Твори 69
Література про життя та творчість 69
Вислови відомих митців літературного слова про поета 72
Інтернет-ресурси 73

Тютюнник Григій Михайлович 73

Біографія 73
Творчість 76
    Екранізації 78
    Афоризми 79
Відзнаки 79
Вшанування пам'яті 79
Цікаві факти з життя письменника 80
Твори 80
Література про життя та творчість 81
Інтернет-ресурси 83

Шкляр Василь Миколайович 84

Біографія 84
Творчість 85
Відзнаки 87
Твори 88
    Переклади 89
    Інтерв'ю 88
Література про життя та творчість 89
Інтернет-ресурси 90

Іменний покажчик авторів та назв творів. 91

Вінграновський Микола Степанович (1936–2004)

класик української літератури, видатний поет, прозаїк, кінорежисер, сценарист, кіноактор, один з найвидатніших письменників-шістдесятників.

«Нині душа Поета Вінграновського мандрує дорогами вічності. Вже звідти долинає його голос, світло його очей, промінь його слова».

Надія Степула

Біографія

Народився **7 листопада 1936 року** в м. Первомайську на Миколаївщині, куди батьки в час розкуркулення переїхали із с. Кумарі.

Микола був другою дитиною в родині Степана й Зінаїди Вінграновських. А всього дітей у них було четверо.

Коли розпочалася війна з фашистами, Степан і Зінаїда вирішили повернутися в рідне село. Поруч з Вінграновськими жив шанований у селі дід Рятушняк. Це був чоловік розумний, компанійський, дотепний. Дуже любив його юний Миколка. Тому згодом в оповіданнях і повістях М. Вінграновського так часто зустрічається колоритний образ діда Рятушняка.

У Кумарях Миколка пережив роки німецько-румунської окупації. Тут і розпочав хлопець своє навчання, **1943 р.**, пішов у нульовий румунський клас.

Ще з дитинства Микола відзначався допитливістю та мав надзвичайний хист помічати те, що інші не завжди помічають, відчувати неповторну красу природи, доброту людську, завжди був душею компанії.

Згодом сім'я Вінграновських знову переїхала до Первомайська, де у **1955 р.** Микола успішно закінчив середню школу № 17. У цьому ж році М. Вінграновський став студентом акторського факультету Київського театрального інституту.

Десь із середини вересня йому запропонували, крім занять з акторської майстерності, відвідувати заняття ще й з режисури.

Надалі він став навчатися і там, і там. Почалися усілякі режисерські розробки, аналізи п'єс, креслення мізансцен — хлопець накинувся на цю роботу, як вогонь на суху соломку.

А невдовзі відбулася перша зустріч молодого Вінграновського з великим Довженком. Вінграновський згадує: *«Довженко запитав, що я читав на екзаменах. Я читав «Гонта в Умані» — трагічний розділ з поеми Шевченка «Гайдамаки». Він попросив прочитати. Я прочитав. І коли закінчив читати, Довженко раптом рвучко встав ...беззаперечним, владним голосом сказав, що забирає мене з собою в Москву, в кіноінститут».*

Провчившись 2 тижні в Київському театральному інституті з **1955 р.** Вінграновський стає студентом Московського інституту кінематографії.

Спостережливий Довженко уже в Москві не випускав з поля зору свого студента-улюбленця. Передусім примушував наполегливо працювати над собою, багато й системно читати, цікавився його першими поетичними спробами, підтримував матеріально. Обрав Миколу на роль Івана Орлюка в **«Повісті полум'яних літ»**, а про Орлюка Олександр Петрович говорив, що це він сам, Довженко.

Цей фільм придбали понад 130 країн світу. Він отримав призи в Лондоні, Лос-Анджелесі. На Міжнародному кінофестивалі в Каннах актор був відзначений **золотою медаллю** за кращу чоловічу роль.

З 1960 р. після закінчення інституту працює на Київській кіностудії художніх фільмів імені О. Довженка як кіносценарист, режисер, актор.

Від **1989** по **1993** рік був Головою Українського відділення ПЕН-клубу.

Член комітету з Національних премій України ім. Т. Шевченка з **09.1996 р.**

У поезію М. Вінграновський ввійшов з **першою публікацією** в журналі «Дніпро» (1957) та наступними — у журналі «Жовтень» (1958). Але справжній розголос принесла

йому добірка віршів *«3 книги першої, ще не виданої»* у «Літературній газеті» (1961). Наступного року та книжка названа **«Атомні прелюди»**, яка викликала захоплення у читачів і неприхильну критику літературних чиновників.

У творчості тридцятирічного поета ідеологічна критика побачила абстракціонізм та сюрреалізм. І тут «помітив» молодого поета вже інший метр — М. Рильський, який і захистив його, вказав на «виняткову національну виразність його лірики» і відзначив окремі невдалі образи.

Художній світ М. Вінграновського — у його ліриці. Вона по-своєму кінематографічна: коли на першому плані ліричне осягнення, інтимне переживання, то на другому — глибинне філософічне осягнення сутності, чи навпаки.

Вінграновський — шістдесятник за суттю цього поняття, за ємкістю ідей та образів у його творчості.

У цьому переконують нас його книги: *«Сто поезій»*, *«Поезії»*, *«На срібнім березі»*, *«Київ»*, *«Губами теплими і оком золотим»*, *«Цю жінку я люблю»*, *«З обійнятих тобою днів»*, низки книжок для дітей та роман *«Северин Наливайко»*.

Відомий Микола Вінграновський і як актор, режисер і сценарист. Він постановник низки художніх і документальних фільмів таких як: *«Ескадра повертає на Захід»*, *«Берег надії»*, *«Тихі береги»*, а також він режисер документальних фільмів: *«Голубі сестри людей»*, *«Слово про Андрія Малишка»*, *«Щоденник О. Довженка»*, *«Чигирин - столиця гетьмана Богдана Хмельницького»*, *«Гетьман Сагайдачний»* та багато інших.

Незавершеним лишився феноменальний проект Миколи Вінграновського – цикл історико-документальних фільмів **«14 столиць України»**. Встиг створити лиш 4 фільми: *«Чигирин – столиця Богдана Хмельницького»*, *«Батурин – столиця гетьмана Івана Мазепи»*, *«Хортиця – столиця Запорізької Січі»* та *«Дмитро Вишневецький – Байда»*.

Творча спадщина Миколи Вінграновського багата, цікава, надзвичайно різноманітна і займає належне місце серед творчості поетів українського літературного процесу.

Доля подарувала Миколі Вінграновському довге творче життя, в якому було все – і радощі, й печалі, злети і падіння, однак він завжди лишався великим оптимістом, здатним поетичним словом зміцнити дух української нації.

Микола Вінграновський залишив цей світ **26 травня 2004 року**. Похований на Байковому кладовищі в місті Києві.

Творчість

*«Космос, людство, земля, народ, доба, Україна — ось який масштаб
узяла поетична мова*

М. Вінграновського, ось у яких вимірах жив його ліричний герой»

Іван Дзюба

Творчість Миколи Вінграновського — небуденне явище в українській літературі. Перший з-поміж рівних у плеяді шістдесятників, він витворив художній світ, законом якого є краса. Тут красиве все: національна гідність, ніжність і обурення, шаленство та скрута, розпач і огида. За всієї життєвої конкретності цей світ, принципово відмінний від реального, є бунтом краси проти недосконалості та приземленості життя. Це, звісно ж, вплив школи Олександра Довженка, з яким поета звела доля.

Вінграновський у літературі вмів усе. Йому вдавалися дитячі оповідання, великі епічні полотна, кіносценарії... Але в усьому він залишався, насамперед, ліриком.

Говорячи про поезію М. Вінграновського треба сказати, що це поезія серця і водночас поезія думки. В ній домінують почуття та настрої душі.

Своєрідність поетичного словника М. Вінграновського визначає щедрість філологічної культури, глибокий інтерес поета до народної мови. М. Вінграновський творить свій особливий колорит, у якому багатство проявів життя, багатобарвність і багатозвучність світу. Збірка *"Атомні прелюди"* (1962) - книга, з якою пов'язується не тільки поява нового імені, але й цілого напрямку в розвитку поезії.

Наступна збірка *"Сто поезій"* з'явилася у світ тільки через п'ять років після "Атомних прелюдів" в 1967 році, третя -

"Поезії" (вибране з двох попередніх і нові вірші) - з інтервалом в чотири роки (1971). Після неї через сім років вийшла книжка **"На срібнім березі"** (1977), ще через чотири роки - **"Київ"** (1982). Найкоротшою буде відстань - два роки - до прекрасної, хоч і мініатюрної за обсягом книжечки **"Губами теплими і оком золотим"** (1984).

Для героя лірики Вінграновського характерні відчуття внутрішньої свободи, розкутість думки, бажання взяти на себе відповідальність за все, що відбувається у світі.

У формі складних ліричних асоціацій і алегорій поет утверджує думку про неминучість оновлення суспільного буття, про перемогу розумного, справедливого й доброго в людській душі і взаєминах людей (вірші **"Величальна народові"**, **"Прелюд №13"**, **"Український прелюд"**).

Лірика М.Вінграновського різноманітна за жанрами і віршовими формами. Це класичні сонет і елегія, медитація, навіть романс і станси. Є в нього зразки японського хоку, вірші, написані гекзаметром, античним елегійним дистихом. Але переважно він творить власну ліричну форму, основа якої - **народописна традиція** і досвід сучасної лірики.

В українській літературі ХХ століття творцем найкращої чоловічої **любовної лірики** є Вінграновський. Ніжність і задушевність, динаміка та нестримна сила почуттів притаманні ліричному героєві його збірки **«Цю жінку я люблю»**, до якої ввійшли твори більш як тридцятилітнього відрізка творчості, безсумнівно, одна з найкращих в українському письменстві книжок про **Любов**.

Важливою сторінкою творчості поета є проза, надто повісті і оповідання 80-х років: повісті **"Сіроманець"** (1977), **"У глибині дощів"** (1979), **"Літо на Десні"** (1983), оповідання **"Гусенятко"**(1978), **"Низенько пов'язана"** (1985) та інші. Багатоплановість образів, елементи казковості, фантастики, гумор дозволяють Вінграновському творити дивний, прекрасний світ, у якому живуть і співпрацюють людина і одухотворена природа.

Особливе місце в українській історичній романістиці зайняв останній роман Вінграновського **«Северин Наливайко»**

(про визвольну селянсько-козацьку війну кінця XVI століття та українського військового діяча, козацького отамана, гетьмана Війська Запорозького), над яким він працював сім років життя (1986-1992) і якому судилося стати його **лебединою піснею**...

Вінграновський звертався до постаті Северина Наливайка ще в 1960-х – його вабили сильні особистості з минулого, які в повній безнадії починали «битву за Україну»: тоді написав коротку поему (не була надрукована) і сценарій, якому не дали ходу. І те, з яким трепетом він говорив про цей твір, підтверджує результат його творчості – сам роман. Хто його читав, той не міг не захоплюватись ароматом української мови, образом головного героя, середовищем і якимось дивовижно-натхненним зображенням життя природи.

Вінграновський говорив: «Сам Северин Наливайко – це сам я. В ньому мій характер, мої інтонації, моє все, а от історичні події то вони вже його, Наливайка. За ці всі 400 років, що пройшли від Наливайка до нас, не змінилось нічого. Змінилась одяг, зброя, харчі, може людські нерви, а людські пристрасті, любов, страждання не змінились – вони вічні».

Книги М. Вінграновського **для дітей** - це чарівний світ, де легко і просто народжується казка. Легко, невимушено веде письменник розмову з дітьми в поетичних збірках *"Літній ранок"*, *"Ластівка біля вікна"*. Його «дитячі» вірші — принципово новаторські тим, що співмірні з дитячою уявою, з поетичністю дитячої душі.

Серйозні теми піднімають повісті й оповідання книжок *"Літній вечір"*, *"На добраніч"*. За ці книжки Миколі Вінграновському присуджено **Державну премію ім. Т.Г. Шевченка 1984 року**.

Зрештою, його «дитячі» твори — не лише для дітей: вони для всіх і про всіх.

М. Вінграновський чудово переклав з російської мови окремі вірші Б. Пастернака, з грузинської - Н. Бараташвілі, з молдавської - Л. Даміана.

Твори автора перекладено російською, естонською, литовською, чеською, англійською та іншими мовами.

На вірші автора написано багато пісень, в тому числі — у бардівському жанрі.

Кінематографічна діяльність

Як актор він зіграв у 4-х фільмах: *«Сейм сходить з берегів»*, *«Дума про Британку»* і *«Берег надії»*. Але найвідомішою вважається перша акторська робота митця – роль у кінофільмі *«Повість полум'яних літ»*, де ще студентом зіграв роль головного героя Івана Орлюка.

Микола Вінграновський — режисер 5-ти художніх та 8-ми документальних фільмів.

Як режисер почався з фільму *«Ескадра повертає на захід»*, який знімав в Одесі разом з режисером М. Білінським, і розповідалось у ньому про часи громадянської війни, коли біля Одеси стояли французькі військові кораблі, та про боротьбу, яка точилася серед французів: воювати з більшовиками чи ні.

Наступний фільм – *«Берег надії»* (1967) — також пов'язаний із зарубіжжям, у ньому йшлося про атомну загрозу, а головними персонажами були фізики — американець Шервуд і росіянин Макаров, розкривався їхній морально-філософський двобій: постановник викривав буржуазне суспільство й головним в арсеналі була зброя публіцистики.

Через два роки ставить *«Думу про Британку»* за Юрієм Яновським, письменником-романтиком. Вінграновського також залічували до романтиків, його поезія, іноді пафосна, це підтверджувала. Здавалося, цього разу мав бути беззастережний успіх, але фільм вийшов не зовсім переконливий.

Після кримінальної стрічки *«Тихі береги»* він на 10 років залишає кіно й вертається до нього тільки у 80-х, поставивши ігрові фільми *«Климко»* за мотивами творів Григора Тютюнника *«Климко»*, *«Дід Северин»*, *«Вогник в степу»*, а згодом *«Сіроманець»* за власною повістю.

Успішно працював у документальному кіно: *«Голубі сестри людей»* (1966), де порушив проблему чистоти довкілля, *«Слово про Андрія Малишка»*, *«Довженко. Щоденник. 1941 — 1945»*, *«Чигирин — столиця гетьмана Богдана Хмельницького»*, *«Батурин — столиця гетьмана Івана*

Мазепи», «Галич — столиця князя Данила Галицького», «Гетьман Сагайдачний».

На відміну від багатьох шістдесятників, які з кінця 80-х років минулого століття захопилися політикою та пошуком керівних посад, Вінграновський зберіг вірність творчому покликанню. Єдиною керівною посадою (і то неоплачуваною), було головування від 1989 по 1993 рік в українському відділенні ПЕН-клубу.

Кіно. Акторські ролі

Іван Орлюк («Повість полум'яних літ», 1961)

Дончак («Сейм виходить з берегів», 1962)

Вацлав Купка (Берег надії, 1967)

Режисер. Художні фільми

Ескадра повертає на Захід (1966, співавтор)

Берег надії (1967, роль Вацлава Купки)

Дума про Британку (1970, роль Несвятипаски)

Тихі береги (1973)

Климко (1984)

Документальні фільми

«Голубі сестри людей» (1966)

«Слово про Андрія Малишка» (1983)

«Щоденник О. П. Довженка» (1989, у співавторстві з Леонідом Осикою)

«Довженко. Щоденник 1941—1945» (1993)

«Чигирин — столиця гетьмана Богдана Хмельницького» (1993)

«Батурин — столиця гетьмана Івана Мазепи» (1993)

«Галич — столиця князя Данила Галицького» (1993)

«Гетьман Сагайдачний» (1999)

Відзнаки

- Державна премія України імені Тараса Шевченка за збірки творів для дітей *«Літній ранок»*, *«Літній вечір»*, *«Ластівко біля вікна»*, *«На добраніч»* (1984);

- Почесна Грамота Президії Верховної Ради України;

- літературна премія «Благовіст»;
- премія Фондації Антоновичів (США) за історичний роман «Наливайко» (1993);
- заслужений діяч мистецтв України (1997).

Вшанування

- **1993 р.** - повнометражний документальний фільм режисера Петра Марусика **«Микола Вінграновський»**;
- **2002, 2011 рр.** – у м. Миколаєві проведені турніри шахопоезії пам'яті М. Вінграновського;
- **2004 р.** - документальна картина грузинського режисера Гурама Петріашвілі **«Він! Микола Вінграновський!»**;
- з **2005 р.** - Білоцерківська міська молодіжна літературно-мистецька премія стала носити ім'я М. С. Вінграновського, який часто бував у м. Біла Церква, писав про річку Рось;
- **2005 р.** – створений перший і єдиний наразі пам'ятник Миколі Вінграновському в с. Яблунівка;
- **2005 р.** - на фасаді Первомайської ЗОШ № 17, яку закінчив Микола Вінграновський, відкрито меморіальну дошку;
- **2006 р.** - у селі Кумарі Первомайського району було перейменовано вулицю на його честь; на будинку, де колись жила сім'я поета встановлено меморіальну дошку;
- **2006 р.** - документальний фільм про Вінграновського зробив друг і однокурсник поета Ролан Сергієнко **«Сповідь перед другом»**;
- **2006, 2011 рр.** - в Миколаєві проходять ювілейні науково-практичні конференції, присвячені творчості Миколи Вінграновського
- **2008 р.** - створений **благодійний Фонд ім. Миколи Вінграновського**;
- **2011 р.** - український письменник А. Кульчицький — друг М. Вінграновського видав до 75-річного ювілею письменника книгу-спогадів **«212 світанків з Миколою Вінграновським»**;

- 2012 р. - Первомайській загальноосвітній школі № 17 присвоєно ім'я її випускника –Миколи Степановича Вінграновського.

Твори

Вінграновський, М. Атомні прелюди : поезії / М. Вінграновський. - Київ : Рад. письменник, 1962. - 109 с.

Вінграновський, М. Битва на Очаківській переправі // Миколаївщина в історії України : книга для читання з краєзнавства. Ч. 1 / ред. Н. М. Огренич ; упор. В. П. Бойченко. - Миколаїв : МОППО, 2009. - С. 173-177.

Вінграновський, М. Вибрані твори. У 3 т. Т. 1. Поезії, 1954-2003 / М. Вінграновський ; передм.Т. Салига - Тернопіль : Богдан, 2004. - 399 с. – (Маєстат слова).

Вінграновський, М. Вибрані твори. У 3 т. Т. 2. Северин Наливайко : роман / М. Вінграновський ; передм. І. Дзюби - Тернопіль : Богдан, 2004. - 398 с. – (Маєстат слова).

Вінграновський, М. Вибрані твори. У 3 т. Т. 3. Повісті й оповідання / М. Вінграновський. - Тернопіль : Богдан, 2004. - 352 с. – (Маєстат слова).

Вінграновський, М. Вибрані твори / упоряд. М. Лазарук ; передм. Р. Семківа. – Київ : Смолоскип, 2013. – 872 с. – (Шістдесятники).

Вінграновський, М. Губами теплими і оком золотим : поезії / М. Вінграновський. - Київ : Рад. письменник, 1984. - 62 с.

Вінграновський, М. Гусенятко : оповідання // Література рідного краю : письменники Миколаївщини : посібник-хрестоматія / ред. Н.М. Огренич. - Миколаїв : Видавництво МОППО, 2003. – С. 116-121.

Вінграновський, М. Кінь на вечірній зорі : повісті для серед. та ст. шк. віку / М. Вінграновський ; худ. В. Качальський. - Київ : Веселка, 1987. - 197 с. : іл.

Вінграновський, М. Київ : поезії / М. Вінграновський. - Київ : Дніпро, 1982. - 156 с.

Вінграновський, М. Любове, ні не прощай : вибрана лірика / М. Вінграновський. - Київ : Український письменник, 1996. - 149 с.

Вінграновський, М. Манюня : повісті, оповідання, есе / М. Вінграновський. - Львів : Літопис, 2003. - 319 с.

Вінграновський, М. П'ять повістей : повісті / М. Вінграновський. - Київ : Дніпро, 1987. - 168 с.

Вінграновський, М. Ріка моєї долі : поезії / М. Вінграновський ; упоряд. Є. Пшеничний. - Дрогобич : Коло, 2010. - 161 с.

Вінграновський, М. Северин Наливайко : роман / М. Вінграновський. - Київ : Веселка, 1996. - 366 с.

Вінграновський, М. Сіроманець : повісті, оповідання / М. Вінграновський. - Одеса : Маяк, 2008. - 162 с.

Вінграновський, М. Цю жінку я люблю : лірика / М. С. Вінграновський. - Київ : Дніпро, 1990. - 205 с. : іл.

Вінграновський, М. С. Чотирнадцять столиць України : короткі нариси з її історії / М. С. Вінграновський. - Київ : Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2002. - 176 с. : іл. - Текст укр. та рум. мовами.

Література про життя та творчість

Баранов, Віктор. Тиша, виліплена з крику : [про поета М. С. Вінграновського] // Київ. - 2011. - № 11/12. - С. 175-178.

Дзюба, І. М. Літературні портрети. Продовження : есеїстичні розвідки / І. М. Дзюба. - Київ : Український письменник, 2015. - 798 с. : портр. - (In corpore). - Програма "Українська книга" 2015 року.

Дзюба І. М. З криниці літ. У 3т. Т. 3. Літературні портрети ; Дніпровський меридіан ; Зі спогадів. – Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. – 896 с.

Жила, С. Вивчення історичного роману Миколи Вінграновського "Северин Наливайко" в школі : [Микола Вінграновський у системі шкільної філологічної освіти] // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 10. - С. 23-29. - Бібліогр.: с. 29.

Йовенко, Світлана. Стус чи Вінграновський? : запитання з коментарями та без коментарів // Українська літературна газета. - 2012. - 4 трав. (№ 9). - С. 16-17 : фото. - Закінч. Початок : № 7 ; № 8 - 2012.

Кремінь, Тарас. "Микола був найталановитішим з нас" : концепція творчості Миколи Вінграновського в оцінках Віталія Коротича : [погляд літературознавців і лінгвістів] // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 10. - С. 20-22. - Бібліогр.: с. 22.

Кремінь, Д. Океан у сльозині роси : [спогади про М. Вінграновського] // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 10. - С. 2-3.

Купцова, Валентина. Системний підхід до вивчення мистецької спадщини Миколи Вінграновського : [погляд літературознавців і лінгвістів] // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 10. - С. 35-36. - Бібліогр.: с. 19.

Курило, Олесь. До Вінграновського на Трійцю : [на Білоцерківщині відкрили літературний музей з експозицією, присвячений видатному українському письменникові, кінорежисеру, кіноакторові, лауреату Шевченківської премії Миколі Вінграновському] // Літературна Україна. - 2015. - 4 черв. (№ 23). - С. 3 : фото

Лазарук, М. Послання у вічність : [пам'яті геніального поета, прозаїка, кінодраматурга, режисера й актора Миколи Вінграновського] // Літературна Україна. - 2014. - 29 трав. (№ 22). - С. 1, 3.

Неволов, Василь. Чудесний сплав : театральне повернення Миколи Вінграновського відбулося в хореомонодрамі режисера О. Кужельного та актора Є. Нищука "Прекрасний звір у серці" Майстерні театального мистецтва "Сузір'я" за поетичними і прозовими творами поета // Культура і життя. - 2014. - 17 січ. (№ 3). - С. 10 : фото

Плотнікова, Тетяна. Нашадкам про чарівника слова : Микола Вінграновський у рідній школі // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 10. - С. 45.

Погрібний, Віктор. Меч Вінграновського : [спогади про Миколу Степановича Вінграновського] // Українська літературна газета. - 2013. - 14 черв. (№ 12). - С. 6-7 : фото.

Салига, Тарас. Микола Вінграновський: прийди ж, гармоніє, в стривоженість мою... : розмова про поетичний дискурс мегаполісу міста, зокрема Києва - столиці історичної

постави держави Україна-Русь, у художніх візіях М. Вінграновського // Слово і час. - 2013. - № 1. - С. 3-16. - Бібліогр.: с. 16.

Слюсар, А. Микола Вінграновський. "Сіроманець" : урок-мандрівка сторінками повісті // Дивослово. - 2014. - № 4. - С. 21-25.

Хруленко, Тетяна. Вечір пам'яті Миколи Вінграновського : [сценарій] // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 10. - С. 46-47. - Бібліогр.: с. 47.

Черепков, Володимир. "Хотілося б людей почути" : спогад про Миколу Вінграновського // Українська літературна газета. - 2013. - 4 жовт. (№ 20). - С. 15 : фото.

Шуляр, Василь. Урок вивчення життєпису письменника (за матеріалами біографії Миколи Вінграновського) : [Микола Вінграновський у системі шкільної філологічної освіти] // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 10. - С. 30-35. - Бібліогр.: с. 35.

Інтернет ресурси

<http://litgazeta.com.ua>

<http://www.ukrlit.vn.ua>

<http://www.parta.com.ua>

Герасим'юк Василь Дмитрович (1956-)

український поет, якого зараховують до покоління вісімдесятників, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (2003).

Біографія

Василь Герасим'юк народився 18 серпня 1956 року у Караганді (тодішня Казахська РСР), де відбували заслання його

батькі Дмитро та Марія Герасим'юки за участь брата батька та діда по матері в УПА.

Наприкінці 50-х рр. батьки змогли повернутися в рідне с. Прокурава (Косівський район, Івано-Франківська область), де й минуло дитинство поета.

Середню освіту В. Герасим'юк здобував у с. Прокураві, а закінчив школу із золотою медаллю в м. Коломиї.

У 1973 році вступив на українську філологію Київського університету ім. Т. Шевченка. Легко і швидко вписався у студентську сім'ю, брав активну участь у громадському і культурному житті вузу, став членом літературної студії.

Після закінчення університету (1978) Герасим'юк займається редакційною роботою у видавництві ЦК ЛКСМУ «Молодь», згодом – редактором у видавництві «Дніпро» (1978–1992).

З 1992 року працює редактором і ведучим літературних програм редакції літератури Національної радіокомпанії України.

Від 1993 - голова журі Міжнародного конкурсу молодих літераторів «Гранослов».

З кінця 2010 року веде цикл авторських передач «Діалог» на телеканалі «Культура».

Творчість

Перші поетичні спроби припадають на шкільні роки в м. Косові, де Герасим'юкові вірші з'являються на сторінках районної газети.

«Смереки» (1982) — перша поетична збірка, у якій звертаючись до міфології та натуралізму, автор оспівував красу Карпат та духовне життя гуцулів, особливого співжиття природи й людини. Добре зустрів її читач, особливо молодий.

Назва другої збірки «*Потоки*» (1986). Третя збірка - «*Космацький узір*» (1989) - з'явилася вже в роки «гласності»; у ній знайшло вихід і те, що нагромаджувалося в душі, тамувалося раніше, відлунюючи розкиданими в просторі голосами, і те, що визрівало в атмосфері суспільного піднесення 80-х рр.

Збірка «*Діти трепети*» (1991) - може, найдраматичніша у творчій спадщині Герасим'юка. До неї увійшли вірші, написані

переважно в період піднесення національно-демократичного руху, коли склалися об'єктивні і суб'єктивні передумови для здобуття омріяної державної незалежності України. У збірці трагічно прозвучала доля відповідальності нашого покоління, неминучість сплати боргів за скоєне. Саме ця збірка, як одна з кращих, представлених на конкурсі у 1993 році, була відзначена **премією «Благовіст»**.

Своєрідним підсумком до тодішнього творчого шляху стала книга *«Осінні пси Карпат»* (1998), що мала підзаголовок «Із лірики 80-х». В 1998 році за книгу поезій **«Осінні пси Карпат»** спільним рішенням Міністерства інформації України та президії Спілки письменників України Василеві Герасим'юкові присудили **премію ім. Павла Тичини**.

Наступна маленька збірка *«Серпень за старим стилем»* (2000) - своєрідне доповнення до *«Дітей трепети»*, як повернення до себе молодшого.

Вершиною самовираження Герасим'юка є самовираження його свободи у збірці **«Поет у повітрі»** (2002), яка відзначена **Національною премією України ім. Т. Шевченка** (2003). Поет дедалі більше тяжіє до «епічного» розгортання своїх ідей, що відповідало б суприсутності в його самопочуваннях багатьох часових і подійних зрізів буття, масштабам його асоціативного поля, просторові уяви. Назву збірці дала однойменна невелика поема, і назва ця може здатися, на перший погляд, несподіваною і манірною. Але насправді вона давно «назрівала». Повітря — це одна з постійних і головних стихій поезії поета, стихія, що акумулює незримі імпульси буття, і позитивні, і негативні; що з'єднує і роз'єднує, визволяє і приневолює, віддаляє від землі й верне до неї, а власне, є еманациєю і поетового «Я», і сил, що над ним тяжіють.

«Була така земля» (2003) — назву до цієї збірки взято із вже раніше створеної — *«Потоки»*, нове зібрання твору дещо розширено: як утрату не лише традиційних уявлень, а й самого світу, що ці уявлення породжував.

«Папороть» (2006) — ця книжка складається з двох розділів. Перший — *«Суха різьба»* — поезій останнього часу. До другого — *«Чорні хлопці»* — увійшли окремі твори і фрагменти з

написаного переважно в останній чверті минулого століття. У збірці органічно поєднані нові твори і краще з доробку митця, що давно стало невід'ємною частиною сучасної української поезії.

І мотиви, і символіка, і міфопоетика Герасим'юка «переходять» із збірки в збірку, але вони весь час употужнюються і з дедалі більшою силою виражають ті моральні терзання, якими живе сьогодні морально притомна частина всього людства.

Це один із небагатьох наших поетів, у віру яких віриш, бо відчуваєш її в тканині мовлення, в ставленні до світу й людини, в неухиланні від ризикованих запитань, від бачення людського блюзнірства, але й - по всьому - у помічанні десь на скелі маленького павучка, що тче образ Богородиці.

Основні твори

- Смереки (1982)
- Потоки (1986)
- Космацький узір (1989)
- Діти трепети (1992)
- Осінні пси Карпат (1998)
- Серпень за старим стилем (2000)
- Поет у повітрі (2002) (збірка відзначена Шевченківською премією 2003 року)
- Була така земля (2003)
- Папороть (2006)

Вислови

(стислий їх коментар)

Віра: «Віра допомогла моїм батькам вижити, адже вони десять років провели в Караганді. Віра в Спасителя допомогла їм, як і тисячам тисяч моїх земляків. Моя віра — це не віра інтелектуалів. Вона нагадує швидше віру первісних християн, фантастичну віру, що змушувала повстанців УПА, юних дівчат, підриватися на мінах. Ця віра не підлягала сумніву і приймалася без заперечень. Найбільше боюся Бога — мене так виховували».

Характер: «Мої гуцульські вірші значною мірою зумовлені особливостями характеру: я не можу повірити собі, поки не відчую прямого зрощення тексту з реальністю. У мене все реальне. У мене немає жодної вигадки, а моя фантазія починає працювати лише після зіткнення до реальності. Формування особистості відбувалося в такому краї, де поєдналося язичництво і християнство».

Вірші: «Реакція на вірш має бути на сенсорному рівні, а якщо такої реакції нема, то все інше не має сенсу. Можна вірші розшифровувати при бажанні. А ні — то сприймайте мою збірку на інтуїтивному рівні».

Мова: «Поет — це мова; мова наполовину робить поезію сама. Адже мова — це не тільки засіб спілкування, це щось більш глибинне... національне... Мовне питання в Україні — це те, що справді наболіло, і розв'язувати його треба рішуче, методами УПА! Тоді будуть і українські книжки, буде і народ, і все інше!»

Мати: «Ми в Україні боготворимо образ Матері. Це прекрасно — молитися до матері. Може, цим ми і відрізняємося від решти світу».

Світогляд: «...я лише з'ясовую проблеми світогляду: адже завжди треба на щось опиратися. У творчості я стикаюсь з верхнім світом, заповітом... В загальному тут йдеться про гуцульський симбіоз язичництва і християнства. Ці ветхозаветні навіть не сюжети, а схеми я пропускав через своє сприйняття, відчуття».

Стихи:. «Повітря — названа стихія в книжці. Окрім неї є ще три неназвані — вода, вогонь і земля. І хоча книжку присвячено не стихіям, а поету, однак акцентовано її саме на стихії повітря. Усе витає в повітрі.

Я віддав данину й іншим стихіям, коли писав: «вогонь — мій ангел», а «вітре — демон».

Авторитет: «Авторитети в літературі — П. Тичина, Б.-І. Антонич, В. Забаштанський, Л. Талалай...».

Поезія: «Поезія — це мистецтво. Таке велике, як музика. В окремих своїх вірцях поезія стає вищого від музики, хоч вищого від музики, здається, немає нічого».

Відзнаки

- **1993** - Премія «Благовіст» НСПУ
- **1998** - Літературна премія ім. П. Тичини
- Літературна премія «Князь роси» імені Тараса Мельничука.
- **2002** - Літературна премія ім. Володимира Свідзінського
- **2003** - Лауреат Шевченківської премії
- **2012** - Премія ім. Леоніда Вишеславського «Планета поета»

Твори

Герасим'юк, Василь. 1745 - Петрівка : [вірш на історичну тематику] // Сучасність. - 1995. - № 9. - С. 5-7.

Герасим'юк, В. Була така земля : вибране / В. Герасим'юк. - Київ : Факт, 2003. - 432 с.

Герасим'юк, В. Діти трепети : поезії / Василь Герасим'юк. - Київ : Молодь, 1991. - 126 с. : портр.

Герасим'юк, В. Космацький узір : поезії / Василь Герасим'юк. - Київ : Рад. письменник, 1989. - 135 с. : портр.

Герасим'юк, В. Д. Кров і легіт : вибрані вірші і поеми / Василь Герасим'юк ; [худож. П. Колісник]. - Чернівці : Букрек, 2014. - 319 с. : іл., портр.

Герасим'юк, В. "... Нарешті я вдома" : нотатки про книжку поезій Бориса Руденка "Оселі" // Київ. - 2014. - № 6. - С. 178-184. **Герасим'юк, В.** Олені : цикл // Сучасність. - 2008. - № 8. - С. 61-70 : іл., портр.

Герасим'юк, Василь. Осінні пси Карпат : із лірики вісімдесятих. - Київ : Факт, 1999. - 112 с.

Герасим'юк, В. Поет у повітрі : вірш // Українська культура. - 2003. - № 1. - С.15.

Герасим'юк, Василь. Поет у повітрі : [розмова з Василем Герасим'юком] / Василь Герасим'юк ; записала Наталка Білоцерківець. // Українська культура. - 2003. - № 1. - С. 14-15.

Герасим'юк, В. Поет у повітрі : вірші і поеми / Василь Герасим'юк. - Львів : Кальварія, 2002. - 144 с.

Герасим'юк, Василь. Скрипка і скрипаль : творче кредо Л. Талалая // Українська літературна газета. - 2011. - 3 черв. (№ 11). - С. 5 : фото.

Герасим'юк, Василь. Сонет прощення : вірші // Сучасність. - 2006. - № 1. - С. 5.

Герасим'юк, В. Суха різьба : [вірші] : літературний компас із Дмитром Стусом // Шкільна бібліотека. - 2010. - № 9. - С. 182-184 : фото.

Література про життя та творчість

Андрусак, І. Різьбар : Василеві Герасим'юку - 50 // Літературна Україна. - 2006. - 24 серп. (№ 32). - С. 6.

Анісімова, Н. "Із янголом на плечі" : духовні орієнтири поезії "вісімдесятників" // Дивослово. - 2002. - № 4. - С. 43-51.

Базилевський, В. Старовинні забави й сучасні метаморфози : підсумкова книга Василя Герасим'юка "Була така земля"(Київ,"Факт", 2003) // Літературна Україна. - 2006. - 27 лип. (№ 28). - С. 1, 6.

Василь Герасим'юк / упоряд. Т. Прохасько. - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. - 48 с.

Голобородько, Я. Поезія як інтелектуальний універсум : образні концепти Василя Герасим'юка. Збірка "Поет у повітрі" // Українська мова та література. - 2007. - січ. (№ 2/4). - С. 45-48.

Голобородько, Я. "Поет у повітрі" : парадигматика концептів і концепцій : образна сенсорика Василя Герасим'юка. // Сучасність. - 2005. - № 11. - С. 122-133.

Голобородько, Я. Ю. Поетична меритократія: Василь Герасим'юк, Ігор Римарук, Тарас Федюк / Ярослав Голобородько. - Київ : Факт, 2005. - 108 с.

Ковалів, Ю. Поетичний космос Василя Герасим'юка // Літературна Україна. - 2003. - 6 лют. - С. 3.

Копиця, В. "Узвишшя радості" поетичного світу В. Герасим'юка // Слово і час. - 2004. - № 11. - С. 43-52.

Кремінь, Т. Історіософський концепт лірики В. Герасим'юка // Слово і час. - 2003. - № 10. - С. 71-75.

Москалець, К. Навіщо поет у повітрі? : [збірка удостоєна Національної премії імені Тараса Шевченка]// Березіль. - 2003. - № 3/4. - С. 163-180.

Поет Іван Герасим'юк - лауреат премії ім. Павла Тичини 1998 року за книгу поезій "Осінні пси Карпат" // Літературна Україна. - 1999. - 11 лют. (№ 5/6). - С. 2.

Римарук, І. Поетично-музична композиція "Жовті пси Карпат" [електронний ресурс] / І. Римарук, В. Герасим'юк ; авт. композиції, реж., вик. О. Биструшкін ; Президентський фонд Леоніда Кучми "Україна". - Київ : СІ ДІ АЙСТЕР, [2012?]. - 1 комп'ют. диск.

Скрипник, О. Філософська палітра творчості В. Герасим'юка : 9-й клас // Українська мова та література. - 2012. - № 15/16. - С. 50-53.

Талалай, Л. Верхами біжить : [рецензія на кн. В. Герасим'юка "Серпень за старим стилем"] // Березіль. - 2001. - № 7/8. - С. 180-183.

Вислови відомих митців літературного слова про поета

"Василь Герасим'юк — гордий поет. Аристократ української поезії. Його поетична свідомість прагне з гуцульських верхів і дніпровських круч досягти шкали Всесвіту".

Іван Дзюба

український літературознавець, літературний критик, громадський діяч, дисидент радянських часів, Герой України

"Герасим'юк як поет обрав надзвичайно небезпечний шлях. Зосередившись на локальній, як на першій і неуважний погляд, сфері — зокрема на Гуцульщині, він своєю творчістю довів, що основним залишається не матеріал і його організація, а саме життя, насичене, динамічне, з глибоким корінням, де минуле й прийдешнє становлять єдиний континуум

переживання, тривоги, радості. Тому подібний континуум крізь метафізичний досвід поета нагадує мені археологію етнічної пам'яті, де насправді ніщо не може безслідно минути".

Анатолій Дністровий

український есеїст, прозаїк, поет, художник

„Ця з-поза сучасного світу обрядова культура й поетика дійства в поєднанні з апокрифічною нарацією кладе на всі полотна В. Герасим'юка особливе тривожне світло. Срібно-мертвотне, і грізне, і наївне водночас, воно зрідні потойбічному сяйву Ель Греко: космічне мерехтіння, що втягує експоновані митцем земні ландшафти у велетенський всесвітній коловорот напередодні Судного дня”.

Володимир Моренець

*український літературознавець,
доктор філологічних наук, професор*

Інтернет ресурси

https://uk.wikipedia.org/wiki/Герасим'юк_Василь_Дмитрович
<http://www.parta.com.ua/stories/writers/209/>
<http://www.poetryclub.com.ua/metr.php?id=21&type=critiques>

**Дзюба Іван Михайлович
(1931-)**

український літературознавець, літературний критик, громадський діяч, Герой України (2001).

"Той, чия совість, як чистий кришталь..."

Григорій Сковорода

Біографія

Народився Іван Михайлович **26 липня 1931** року в селянській сім'ї в с. Миколаївка Волноваського району Донецької області.

У 1932 році родина, рятуючись від голодомору, переїхала в сусіднє робітниче селище Новотроїцьке, потім - в Оленівські Кар'єри (тепер Докучаєвськ), де Іван Дзюба закінчив середню школу № 1.

Після закінчення середньої школи поступив вчитись на філологічний факультет Донецького педагогічного інституту.

У 1953 році вчився в аспірантурі Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН України.

Працював у видавництвах і періодичній пресі.

У 1957 році працював редактором відділу літературознавства і критики видавництва "Дніпро".

В 1962 році звільнений з посади завідувача відділу критики журналу «Вітчизна» «за ідеологічні помилки», а в 1965 - з посади літературного консультанта відділу першої книги видавництва "Молодь" за виступ (4 вересня 1965 року) разом з В'ячеславом Чорноволом та Василем Стусом у кінотеатрі "Україна" у Києві на прем'єрі фільму Параджанова *"Тіні забутих предків"* з першим у СРСР публічним протестом проти арештів української інтелігенції.

В 1965 році написав памфлет *«Інтернаціоналізм чи русифікація?»* - про загрозливі проблеми національних відносин у соціалістичному суспільстві.

У 70-х роках зазнав переслідувань за погляди, висловлені в окремих публікаціях.

У 1972 році був виключений із Спілки письменників України.

У 1973 році Київський обласний суд засудив Івана Дзюбу до 5 років ув'язнення і 5 років заслання за «антирадянську» працю *«Інтернаціоналізм чи русифікація?»*. Згодом він звернувся до Президії Верховної Ради УРСР з проханням про помилування. Після «помилування» він працює коректором у багатотиражці Київського авіазаводу.

З 1989 року один зі співзасновників Народного Руху України.

З 1991 - головний редактор журналу «Сучасність», згодом - голова редакційної ради, член редколегій наукових часописів «Київська старовина», «Слово і час», «Євроатлантика» та ін.

У 1992-1994 рр. - міністр культури незалежної України.

У 1999–2005 рр. - очолював Комітет з Національної премії України ім. Тараса Шевченка.

Один із учасників ініціативної групи «Першого грудня» (об'єднання, створене у 20-ту річницю референдуму за незалежність України відомими інтелектуалами та громадськими діячами (2011).

З 2001 року - почесний доктор Національного університету «Києво-Могилянської академії».

Творчість

Ще студентом виявив себе талановитим критиком, друкуючи у донецькій періодиці статті про художні твори сучасників.

Його літературно-критична праця «*За високу майстерність*», надрукована в роки студентства у 1953 році на сторінках донецького альманаху «Донбас», засвідчила високий рівень аналітично-критичного розуму молодого філолога, його високий літературний хист. Ця публікація була непересічним явищем у літературному житті на Донбасі.

Друкватися почав з 1959.

У 1965 році І. Дзюба написав памфлет «*Інтернаціоналізм чи русифікація?*» - про загрозливі проблеми національних відносин у соціалістичному суспільстві. Влада звинуватила його у підриві дружби радянських народів, розпалюванні ворожнечі між українським і російським народами. Автор показує, що русифікація супроводжувалася роздмухуванням українофобії, викриває, якими суспільно-політичними важелями ці антиукраїнські явища здійснюються. Працю І. Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?" можна розглядати як етап боротьби української інтелігенції з тоталітарним режимом. Вона видавалася українською, англійською, італійською, китайською, російською, французькою мовами.

Сьогодні Іван Михайлович Дзюба широковідомий літературознавець і критик, публіцист, діяч культури, член НСПУ.

У колі його дослідницьких інтересів - сучасний літературний процес в Україні, творчість українських письменників минулого (Т. Шевченка, О. Кобилянської, Лесі Українки, О. Довженка та ін.), сучасний стан і розвиток української мови тощо.

Він автор книжок *«Вітчизна у нас одна»*, *«Автографи відродження»*, *«У всякого своя доля»*, *«У літературі й навколо. З боргів давніх і новонабуваних»* - збірка вибраних літературознавчих есеїв, написаних за період із 1971 до 2015 року та ін.

І. Дзюба є редактор 10-томної серії *«Україна. Антологія пам'яток державотворення Х—ХХ ст.»* та упорядник її 5-го тому *«Романтики національного відродження (1800—1863 роки)»* (2009).

Іван Михайлович написав сценарії до фільмів *«Василь Симоненко»* (1988) та *«Українці. Надія»* (1992).

Співавтор сценаріїв стрічок *«Тарас Шевченко. Заповіт»* (1992, 3 с., «Поет і княжна»), *«Тарас Шевченко. Заповіт»* (1997, 7 с., «На цій окраденій землі»), *«Тарас Шевченко. Заповіт»* (1997, 8 с., «Душа з призначенням прекрасним»), *«Тарас Шевченко. Заповіт»* (1997, 9 с., «Доле моя, де ти?»), *«Поет і княжна»* (1999, у співавт.) та ін.

Ім'я І. Дзюби добре відоме й світовій громадськості. Його праці видані в перекладах російською, англійською, французькою, італійською, китайською та іншими мовами. Він брав активну участь у міжнародних наукових форумах у США, Канаді, Австрії, Італії, Швейцарії та інших країнах.

Основні твори

- Звичайна людина чи міщанин? (1959)
- Інтернаціоналізм чи русифікація? («Самвидав», 1965)
- Грані кристала (1978)
- Стефан Зорян в історії вірменської літератури (1982)
- Автографи відродження (1986)
- Садридін Айні (1987)
- У всякого своя доля (1989)
- Бо то не просто мова, звуки (1990)

- Застукали сердешну волю... (1995)
- Між культурою і політикою (1998)
- Спрага (2001)
- Пастка. 30 років із Сталіним, 50 — без Сталіна, (ч. 1), (ч. 2) (2003)
- Тарас Шевченко (2005)
- Тарас Шевченко: Життя і творчість (2008)
- Вимирання слова
- Микола Хвильовий: «Азіятський ренесанс» і «психологічна Європа»
- На пульсі доби
- Вітчизна у нас одна
- З криниці літ. У 3-х томах (2006—2007)
- Спогади і роздуми на фінішній прямій
«Нагнітання мороку: від чорносотенців ХХ ст. до українофобів початку ХХІ ст.»
- Донецька рана України: Історико-культурологічні есеї (2015).

Відзнаки

- **1990 р.** - лауреат Міжнародної премії фундації Антоновичів (за есе «У всякого своя доля»);
- **1991 р.** - Державна премія Української РСР ім. Т. Г. Шевченка (за серію публіцистичних виступів «*Бо то не просто мова, звуки...*», статті «*Україна і світ*», «*Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність?*»);
- **1996 р.** - Міжнародна літературна премія фундації Івана Багряного;
- **1998 р.** — лауреат літературної недержавної премії Олеся Білецького;
- **2000 р.** - лауреат наукової премії НАН України імені Володимира Вернадського;
- **2001 р.** - присвоєне звання Герой України з врученням ордена Держави — *за визначні трудові досягнення, заслуги перед Україною у розбудові її державності та відродженні національної духовності;*

- **2008 р.** - лауреат Всеукраїнського рейтингу «Книжка року» в номінації «Хрестоматія — Критика, біографії, мемуари»;
- **2009 р.** - Кавалер Ордену Свободи — *за вагомий особистий внесок у справу консолідації українського суспільства, розбудову демократичної, соціальної і правової держави та з нагоди Дня Соборності України.*

Твори

Дзюба, І. М. Бо то не просто мова, звуки : роздуми письменника / І. М. Дзюба. - Київ : Радянський письменник, 1990. - 134 с. - (Роздуми письменника).

Дзюба, І. М. Є поети для епох / І. М. Дзюба. - Київ : Либідь, 2011. - 208 с. : іл., портр. - Включ. бібліогр. - До 20-річчя незалежності України.

Дзюба, І. З криниці літ. У 3 т. Т. 1. Статті ; Доповіді ; Рецензії ; Передмови ; Дещо про добрих сусідів і духовну рідню / Іван Дзюба. - Київ : Києво-Могилянська академія, 2006. - 975 с. : портр.

Дзюба, І. З криниці літ. У 3 т. Т. 2, Шевченко і світ ; Естетика і культурологія ; Знайомство з десятою Музою ; "Бо то не просто мова, звуки ..." ; Тернисті дороги порозуміння / Іван Дзюба. - Київ : Києво-Могилянська академія, 2006. - 976 с. : фот.

Дзюба, І. М. З криниці літ. У 3 т. Т. 3. Літературні портрети ; Дніпровський меридіан ; Зі спогадів / Іван Михайлович Дзюба. - Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. - 895 с. : іл., портр.

Дзюба, І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / Дзюба Іван. - Київ : Києво-Могилянська академія, 2005. - 336 с. - Бібліографія с. 280-283.

Дзюба, І. М. Літературні портрети. Продовження : есеїстичні розвідки / І. М. Дзюба. - Київ : Український письменник, 2015. - 798 с. : портр.

Дзюба, І. М. Не окремо взяте життя : [спогади і роздуми] / І. М. Дзюба ; післям. М. Жулинського. - Київ : Либідь, 2013. - 760 с. : фотоіл., портр.

Дзюба, І. М. Пастка : тридцять років зі Сталіним. П'ятдесят років без Сталіна / І. М. Дзюба ; ред. Т. В. Майданович. - Київ : Криниця, 2003. - 144 с. - (Моя книгозбірня).

Дзюба, І. Починаймо з поваги до себе : статті, доповіді / Дзюба Іван Михайлович ; ред. В. Й. Клічак. - Київ : Просвіта, 2002. - 58 с.

Дзюба, І. М. Спогади і роздуми на фінішній прямій / І. М. Дзюба ; вступ. ст. М. Г. Жулинського. - Київ : Криниця, 2008. - 926 с. : портр., іл.

Дзюба, І. М. Спрага / І. М. Дзюба. - Київ : Укр. Світ, 2001. - 280 с. : фото.

Дзюба, І. М. Тарас Шевченко / І. М. Дзюба. - Київ : Альтернативи, 2005. - 704 с. - (Особистість і доба).

Дзюба, І. М. Україна у пошуках нової ідентичності : статті, виступи, інтерв'ю, памфлети / Іван Михайлович Дзюба ; вступ. сл. М. В. Поповича. - Київ : Україна, 2006. - 848 с. : портр. - (Бібліотека Шевченківського комітету).

Літературознавчі праці

Дзюба, Іван. Високо поцінований і мало прочитаний : до 85-ліття від дня народження Феодосія Рогового // Літературна Україна. - 2010. - 9 верес. (№ 32). - С. 7. - Закінч. Початок : 2 верес. (№ 31) - 2010.

Дзюба, Іван . "Відчайдушно станеш над собою": Богдан Рубчак : [про українського письменника, поета, літературознавця, есеїста Богдана Рубчака] // Українська літературна газета. - 2013. - 18 жовт. (№ 21). - С. 14-15 : фото.

Дзюба, І. Глобалізація й майбутнє культури // День. - 2006.-12 квіт.(№ 112). - С.7.

Дзюба, Іван. Дмитро Нитченко: людина великого серця : з циклу "На трьох континентах" // Київ. - 2012. - № 3/4. - С. 6-22.

Дзюба, Іван. "І мертвим, і живим, і ненародженим..." : Шевченко вчора, сьогодні, завтра // Голос України. - 2013. - 7 берез. (№ 45). - С. 20-21 : фото.

Дзюба, И. М. "Кавказ" Тараса Шевченко на фоні непреходящего прошлого / И. М. Дзюба. - 2-е изд. - Киев : Пульсари, 2011. - 118 с. : портр. - (Історія і сучасність).

Дзюба, Іван. "Мабуть, у попередньому житті я літав у Японії пташкою..." : [інтерв'ю з письменником] / записала Яна Дубинянська // Дзеркало тижня. - 2006. - 16-22 груд. (№ 48). - С. 13.

Дзюба, І. Микола Неврлий як згусток болю за долю України : [до 99-ліття українського, чеського та словацького вченого, літературознавця - Миколи Неврлий] // Літературна Україна. - 2015. - 3 груд. (№ 46). - С. 3 : фото.

Дзюба, І. М. Микола Хвильовий : "азіатський ренесанс" і "психологічна Європа" : інавгурац. лекція почесн. професора Нац. ун-ту "Києво-Могилян. акад." 1 вересня 2005 року / І. М. Дзюба. - Київ : Києво-Могилянська академія, 2005. - 47 с. : портр.

Дзюба, І. Найстарший україніст Словаччини : 15 листоп. 2011 року знаному у світі академіку НАН України Миколі Неврлому (Мікулашу Неврлі) - українському, чеському і словацькому літературознавцеві-славісту виповнилося 95 років // Літературна Україна. - 2011. - 17 листоп. (№ 44). - С. 6 : фото.

Дзюба, І. Не окремо взяте життя : спогади і роздуми // Київ. - 2011. - № 7/8. - С. 2-24.

Дзюба, І. Пам'ять вдячності й боргу : минуло 15 років як відійшов у вічність Іван Світличний // Культура і життя. - 2007. - 14 листоп. (№ 46). - С. 3.

Дзюба, І. Пізнання Івана Багряного триває : [життєвий та творчий шлях письменника української діаспори] / Дзюба Іван ; записала С. Короненко // Літературна Україна. - 2014. - 24 квіт. (№ 17). - С. 12-13. - Закінч. Початок: 17 квіт. (№ 16) - 2014.

Дзюба, Іван. Поезія як гра у відкритому просторі? : [про збірку поезій поета Володимира Каліки "Перепливу Дунай. Комп'ютерний епос"] // Київ. - 2013. - № 10. - С. 120-129 : фото. - Рец. на кн.: Перепливу Дунай. Комп'ютерний епос / В. Каліка ; передм. Т. Салиги. - Львів : Сполом, 2012. - 368 с.

Дзюба, Іван. Поет філософської думки : (Сергій Кримський) // Слово і час. - 2011. - № 7. - С. 4-15 : портр. - Бібліогр.: с. 15.

Дзюба, Іван. Про листи Василя Голобородька // Березіль. - 2012. - № 5/6. - С. 158-159.

Дзюба, Іван. "Тасмниця початку виникає із словом" : [про прижиттєві видання поезії Кароля Войтили - Папи Івана Павла II] // Всесвіт. - 2011. - № 1/2. - С. 179-183 : фото.

Дзюба, І. М. Україна перед Сфінксом майбутнього : із циклу щорічних пам'ятних лекцій ім. А. Оленської-Петришин / І. М. Дзюба. - Київ : КМ Академія, 2001. - 35 с.

Дзюба, І. Шевченкофобія в сучасній Україні : шевченкофобія - це прихована (а інколи й неприхована) форма українофобії, яка набирає обертів // Українська мова та література. - 2007. - берез. (№ 9). - С. 3-9.

Дзюба, Іван. "Я за життя плачу життям..." : критика : [із вражень від прочитання Бориса Чіпа] // Березіль. - 2010. - № 5/6. - С. 159-183.

Історія української літератури. У 12 т. Т. 4. Тарас Шевченко / І. Дзюба ; наук. ред. Микола Жулинський. - Київ : Наукова думка, 2014. - 782 с. : іл.

Переклади

Абе, Кобо. Жінка в пісках : роман / Абе Кобо ; пер. з яп. та післямова **І. Дзюба.** - 2-ге вид. - Київ : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. - 192 с. - (Зарубіжна класика).

Акутагава, Рюноске. Павутинка : вибрані новели / Акутагава Рюноске ; пер. з яп. **І. Дзюба.** - Львів : Піраміда, 2006. - 228 с. - (Приватна колекція) (Майстри Українського Перекладу).

Кавабата, Я. (1899-1972). Країна снігу ; Тисяча журавлів : повісті / Я. Кавабата ; пер. з яп. та післям. **І. Дзюби.** - 3-тє вид. - Київ : Основи, 2003. - 262 с. - (Зарубіжна класика).

Янь, Мо. (Нобелівський лауреат 2012 р.). Стражденні перевтілення Сімень Нао : фрагменти з роману / Янь, Мо ; пер. з кит. **Іван Дзюба** // Всесвіт. - 2013. - № 5/6. - С. 57-97 : фото.

Література про життя та творчість

Абліцов, Віталій. Погляд крізь час : Іван Франко та Іван Дзюба: неювілейні біографічні сюжети // Літературна Україна. - 2006. - 10 серп. (№ 30). - С. 7.

Абліцов, Віталій. У пошуках народу : дослідження І. Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація" // Літературна Україна. - 2011 - 9 черв. (№ 23). - С. 1, 6-7 : мал.

Абліцов, Віталій. Що значить бути патріотом? : неувілейні біографічні сюжети до 150-річчя Івана Франка та 75-річчя Івана Дзюби // День. - 2006. - 21 лип. (№ 119). - С. 18-19.

Бондаренко, Станіслав. "У майбутнього слух абсолютний" : книжку Івана Дзюби "Є поети для епох" про Ліну Костенко презентували в Києві // Літературна Україна. - 2012. - 12 квіт. (№ 15). - С. 2 : фото.

Бурбан, Володимир. Слово Івана Дзюби на тлі непроминального минулого і сьогодення : 75-ліття видатного діяча українського національного відродження другої половини ХХ століття // Дзеркало тижня. - 2006. - 29 лип. - 4 серп. (№ 29). - С. 11.

Голобородько, Ярослав. "Духовні автобани" Івана Дзюби : до 80-річчя від дня народження // Слово і час. - 2011. - № 7. - С. 15-19.

Голобородько, Ярослав. Мегамислення Івана Дзюби : у контексті 80-річчя літературознавця й громадського діяча // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 11. - С. 2-4.

Голобородько, Ярослав. Неприйнятий гамбіт : творчість Ліни Костенко очима Івана Дзюби // Віче. - 2012. - № 5. - С. 58-59 : фото.

Дончик, В. Літературний критик, учений, політик : Іванові Дзюбі - 75 // Урядовий кур'єр. - 2006. - 26 лип. (№ 137). - С. 1, 13.

Жежера, Віталій. Література і ластівки : сьогодні академіку Іванові Дзюбі - 80 літ // Голос України. - 2011. - 26 лип. (№ 134). - С. 1, 5 : фото.

Жулинський, М. Іван Дзюба: "У мене свій світ, своя позиція" : навздогін із пером у руках за 75-літнім марафонцем // Літературна Україна. - 2006. - 27 лип. (№ 28). - С. 1; 7.

Кремінь, Дмитро. Ніч Галілея, або каторжне довголіття генія : Іван Дзюба очима мого покоління // Київ. - 2011. - № 7/8. - С. 25-36.

Панченко, Володимир. Висота Івана Дзюби // Літературна Україна. - 2011. - 25 серп. (№ 32). - С. 6-7 : фото.

Пасемко, Іван. Сходження на Фудзі : доктор Іван Дзюба - кавалер японського Ордена Вранішнього Сонця, Золотих Променів з Розетою // Літературна Україна. - 2007. - 11 січ. (№ 1). - С. 2.

Протасова, Ганна. Перша ластівка з "трьох континентів" : перша частина трикнижжя Івана Дзюби "На трьох континентах"- аналіз української літератури, створеної в Європі, Америці та Австралії // Літературна Україна. - 2013. - 23 трав. (№ 21). - С. 1,2 : фото.

Скорик, Богдан. "Дороге і важливе" від Івана Дзюби : [20 березня в Товаристві "Знання" України відбулася презентація книжки Івани Дзюби "Не окремо взяте життя"] // Літературна Україна. - 2013. - 28 берез. (№ 13). - С. 1-2 : фото.

Стадниченко, Володимир. "Той, чия совість, як чистий криштал..." : [туди і дня Івана Михайловича Дзюби у живих світлинах] / Стадниченко, Володимир ; записала Л. Таран // Українська культура. - 2008. - № 2. - С. 12-16 : фото.

Сюндюков, Ігор. Донеччина: коріння трагедії : [історичні та культурні передумови кривавої драми на сході України] / Ігор Сюндюков, Іван Дзюба // День. - 2015. - 7-8 трав. (№ 78/79). - С. 11 : фото.

Штонь, Григорій. Каторжанин натури : літературний профіль І. Дзюби // Українська літературна газета. - 2011. - 17 черв. (№ 12). - С. 14-15 : мал.

Інтернет ресурси

https://uk.wikipedia.org/Дзюба_Іван_Михайлович

<http://www.ex.ua/8597648>

<http://ukrgeroes.narod.ru/DzyubaIM.html>

Зарудний Микола Якович (1921-1991)

український письменник, сценарист, драматург,
лауреат Державної премії ім.. Т. Г. Шевченка

Біографія

Український радянський письменник і сценарист **Зарудний Микола Якович** народився **20 серпня 1921 року** в селі Оріховець Сквирського району Київської області.

Доля письменника типова для представників його літературного покоління: сільське дитинство, далі — в місто по науку, потім війна як джерело колективного людинознавчого досвіду, журналістський хліб як початкова школа оволодіння словом, і творчість.

В Оріховці пройшли дитячі роки письменника. Згодом сім'я переїхала в село Великі Хутори на Вінниччині, де Микола Зарудний закінчив у 1939 році десятирічну школу. Його батьки, Зарудний Яків Трохимович та Василина Федорівна (в дівоцтві Сікорська) були вчителями.

Як активний учнівський кореспондент він отримав від Вінницького обкому комсомолу путівку до Інституту журналістики у Харкові.

Навчаючись у 1939–1941 роках в Харківському Українському інституті журналістики, почав писати оповідання.

На початку Великої Вітчизняної війни його курс було евакуйовано до Алма-Ати, де Микола Зарудний у 1942 році закінчив факультет журналістики Казахського університету.

Відомо, що з 1944 року письменник перебував на фронтах Другої Світової війни, служив політпрацівником. Після закінчення війни працював у газеті «Ворошиловградська правда».

З 1950 року член спілок Письменників і Кінематографістів.

Працював у редакціях обласних газет.

У 1961–1963 роках був головним редактором Київської кіностудії художніх фільмів імені О. П. Довженка.

У 1966–1969 роках — секретар правління Спілки письменників України.

У 1981–1990 роках — секретар правління Київської організації СПУ.

На початку 90-х Зарудний востаннє приїжджав в Оріховець, відвідував садибу свого дядька Федора Яковича.

Помер **25 серпня 1991 року** в Києві, похований на Байковому цвинтарі.

Творчість

Якщо земля — то щоб чорна,
Якщо жінка — то щоб люба,
Якщо радість — то всім людям...

Микола Зарудний

Микола Зарудний — насамперед драматург, хоч спробував себе і в жанрі художньої прози. Першою літературною спробою був переклад українською мовою твору Дж. Лондона «Мартін Іден».

Його твори: повість *«Мої земляки»* (1950), збірка оповідань *«Світло»* (1961), романи *«На білому світі»* (1967), *«Уран»* (1970), *«Гілея»* (1973) порушували складні екологічні проблеми присвячені в основному моральним та екологічним проблемам сучасного українського села, морально-етичним аспектам буття сучасної людини.

Твори письменника перекладено російською, болгарською, польською, чеською, угорською, німецькою, китайською мовами.

Драматургія

Перша драматургічна спроба М. Зарудного, що побачила світло рампи, датується 1949 р. Це п'єса *«Весна»*, поставлена Вінницьким обласним театром, яка на фестивалі *«Перша українська театральна весна»*, одержала диплом лауреата фестивалю.

Справжній Зарудний - драматург починається з комедії «Веселка» (1958), котра принесла перший успіх, ставилась у багатьох театрах України, колишнього Союзу й за кордоном.

Привабливість комедії «Веселка» зумовлювалася насамперед щільністю й якістю розлитого в ній гумору, почерпнутого з народних джерел. Ця п'єса означила головні риси драматургії Миколи Яковича — конфлікт між високим, одухотвореним і приземлено-меркантильним.

Особливо активно М. Зарудний працює у жанрі ліричної комедії. Після ранньої комедії "Веселка" з'явилися добре прийняті глядачем "Фортуна" (1964), лірична комедія "Пора жовтого листа" (1974), комедійний фарс з елементами ексцентрики "Пробачте, ми без гриму" (1971) та ін.

Окрім ряду популярних комедій і драм, перу письменника належить і трагедія «Тил» (1978), яка мала свого часу сценічний успіх у Львівському українському драматичному театрі ім. М. К. Заньковецької і була відзначена Шевченківською премією.

М. Зарудний у драмі "Тил" розповідає про події другої світової війни, автор звернувся до першого, найбільш трагічного її періоду (у ремарці твору зазначено - "липень 1941 р."). Події п'єси розгортаються в тилу ворога, в степах під Новоросійськом, де опинилася жменька українських селян - людей різного віку, різної вдачі, випадково зведених долею разом: сподівались евакуюватись, тікали з села, відстали від поїзда. Розгубленість, паніка, невідомість і страх пробуджують далеко не кращі почуття, людські якості. М. Зарудний досить переконливо передав загальну картину деморалізації, проявів обивательського, боягузливого, егоїстичного "Я". За об'єктивною реальністю зображуваних подій (війна, оточення, голод) п'єса трагічна.

Художні фільми за сценаріями митця (на Київській кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка):

- «Веселка» (1960);
- «Капітани не запізнюються» (1962)
- «Стежки-доріжки» (1963);
- «Тут нам жити» (1973);

Телефільми (студії «Укртелефільм»):

- «Чужий дім» (1962);
- «Пора жовтого листя» (1974);
- «Вірність» (1977);
- «І відлетимо з вітрами» (1978);
- «Тил» (1979).

П'єси для театру:

- «На крутих берегах» (1955),
- «Ніч і полум'я» (1958),
- «Якщо ти любиш» (1959),
- «Мертвий бог» (1960),
- «Острів твоєї мрії» (1963),
- «Фортуна» (пост. 1964, вид. 1964),
- «Сині роси» (пост. 1966, вид. 1966),
- «Вірність» (пост. 1970 вид. 1970).

Відзнаки

- Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, орденом «Знак Пошани», медалями.
- **1978 р.** - лауреат Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка (за виставу «Тил»).

Вшанування

- У шкільному музеї села Оріховець містяться дані про письменника.
- Постійно діюча експозиція розміщена і в сільській бібліотеці.
- Багато цікавих даних про життя і творчість письменника міститься у Шамраївському краєзнавчому музеї м. Сквиря Київської області.

Твори

Зарудний, М. Я. Гілея : роман / Микола Зарудний. - Київ : Радянський письменник, 1973. - 360 с.

Зарудний, М. Я. Комедії : збірник п'єс / Микола Зарудний. - Київ : Мистецтво, 1984. - 359 с.

Зарудний, М. Я. Сині роси : п'єси / Микола Зарудний. - Київ : Дніпро, 1968. - 448 с. : портр.

Зарудний, М. Я. Таке довге, довге літо : збірник п'єс / Микола Зарудний. - Київ : Мистецтво, 1979. - 402 с. : портр.

Зарудний, М. Я. Твори: в 4-х т. / М. Я. Зарудний. - Київ : Дніпро, 1981-1982.

Зарудний, М. Я. Тил : героїчна поема на 2 дії / М. Я. Зарудний. Планета сподівань : дилогія / О. Ф. Коломієць. - Київ : Мистецтво, 1995. - 128 с. : іл., портр.

Зарудний, М. Я. Уран : роман / Микола Зарудний. - Київ : Радянський письменник, 1970. - 361 с.

Зарудний, М. Я. Фабрикант : комедія на 1 д. / Микола Зарудний. - Київ : Держлітвидав України, 1961. - 33 с.

Література про життя та творчість

Литературный энциклопедический словарь. — Москва, 1987. — С. 604.

Мистецтво України : біографічний довідник / упоряд.: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський ; за ред. А. В. Кудрицького. - Київ. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. - 700 с. - С. 357.

Митці України : енциклопедичний довідник / упоряд.: М. Г. Лабінський, В. С. Мурза ; за ред. А. В. Кудрицького. — Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1992. - 848 с. - С. 262.

Сценаристы советского художественного кино. - Москва, 1970. - С. 139.

Шевченківські лауреати, 1962–2001 : енциклопедичний довідник / авт.-упор. М. Г. Лабінський ; вступ. сл. І. М. Дзюба. — Київ : Криниця, 2001. - 696 с.

Шлапак, Д. Я. З любов'ю до сучасника : драматургія М. Зарудного і театр : літературно-театрознавчий нарис / Дмитро Шлапак. - Київ : Радянський письменник, 1981. - 204 с. : іл., портр.

Інтернет-ресурси

<http://referatu.net.ua/referats/144/160346>

<http://who-is-who.ua/main/page/xxkiev2006/61/184>

<http://libruk.in.ua/z/39-zarudnij-mikola>

www.e-reading.club/bookbyauthor.php?author=1000071

Луценко Дмитро Омелянович (1921-1989)

український поет-пісняр, автор популярних, улюблених народом пісень, Заслужений діяч мистецтв УРСР (1974), лауреат Шевченківської премії (1976)

Біографія

Поет народився **15 жовтня 1921** року в селі Березова Рудка Пирятинського району Полтавської області.

Як і всі українські діти знав з малечку багато народних пісень, які чув від батьків та гостей, котрі відвідували родинну хату. Але не так щасливо на початку життя склалася доля Дмитра. В одинадцять років маленький хлопчик пізнав, що таке голод. У 1933 р. помер батько і старша сестра Ярина, а Дмитра голод загнав під землю — в шахти Донбасу. На шахтарській землі він закінчив гірничопромислове училище.

Навесні 1936 р. Дмитро приїхав до Києва. Вступив до хореографічного училища, але не витримав "щоденні одноманітні балетні вправи, та ще впроголодь" і покинув навчання.

Потрапив до дитбудинку, в якому доля звела його з письменником Іваном Микитенком (1897-1937), який прочитавши дитячі завіршовані спроби помітив у Дмитра Божу іскру. Він допоміг у житті майбутньому поету, а сам загинув через "український націоналізм" у 1937 році. Дмитра ж виключили з комсомолу за зв'язок із "ворогом народу".

У 1938 році вступив до Київського гідромеліоративного інституту.

У 1939-му призвали до армії, на кордон з Афганістаном, на заставу Бури, де захворів на тропічну малярію. У часи війни був автоматником розвідувальної роти. Пройшов солдатський шлях від Волги до Берліна.

На фронті став журналістом. Був кореспондентом дивізійної газети «За победу». За день до закінчення війни, на

косі Фріш-Нерунг у Східній Пруссії його було тяжко поранено і контужено, після чого він став інвалідом 2 групи.

У повоєнні роки працював у редакціях газет «Сільські вісті», «Молодь України», був кореспондентом Всесоюзного радіо по Україні.

У «Сільських вістях» познайомився зі своєю майбутньою дружиною - Тамарою Іванівною, присвятив їй багато ліричних віршів.

У 1963 році Дмитра Луценка прийняли до Спілки письменників. І раптом... смерть дорогої доньки Лариси, їй було неповних 17 років. Їй він присвятив поему *«Незакінчена соната»*. Ця втрата відгукнулася першим інфарктом. Всього поет пережив сім інфарктів. І після кожного повертався до повноцінної праці. Але був підкошений “мирним атомом” – після виступів перед ліквідаторами наслідків аварії на ЧАЕС поет практично не виходив з лікарні.

Помер Дмитро Омелянович від восьмого інфаркту **16 січня 1989 р.** в Києві. Похований на Байковому цвинтарі Києва поряд з могилою доньки.

Творчість

Про свій рідний край Дмитро Омелянович написав багато чудових поезій. Вони подібні до сердечної розмови сина зі своїм рідним селом, яке стало його дзвонковою криницею.

Писати поезії почав іще у школі. Перші — *«Пісня»* і *«Мама»* — були надруковані 1938 р. в газеті "Комсомольці України" з легкої руки Андрія Малишка, який тоді там працював. Луценко мріяв, щоб його вірші були покладені на музику.

У 1941 році композитор Левко Ревуцький був перший, якому сподобалися вірші, які він поклав на музику: *«Пісню кіннотників»* та *«Пісню про Україну»*. Композитор своєю музикою ніби благословив поета на славний шлях співдружності двох сестер — поезії і музики. Отак несподівано, з легкої руки Л. Ревуцького, і почалася пісенна творчість Дмитра Луценка.

Поет почав співпрацювати з композиторами О. Білашем, В. Верменичем, П. Майбородою, А. Пашкевичем, І. Шамо та іншими (всього 63 композитора). Створив багато популярних пісень — усього понад 300 («Києве мій», «Фронтовики», «Сивина», «Мамина вишня», «Не шуми, калинонько», «Осіннє золото», «Україно, любов моя» та інші).

Його пісні співали Д. Гнатюк, А. Мокренко, Д. Петриненко, Н. Матвієнко, Б. Сташків, хорова капела «Думка», Державний український народний хор ім. Г. Верьовки.

Вірші Дмитра Омеляновича зігрівають душу і серце. Вони чудово лягають на музику, легко запам'ятовуються, гарно співаються, а згодом стають народними. Важко знайти співака чи співачку 60-х–80-х років, які б не виконували пісень Дмитра Луценка. Виконують їх і сучасні виконавці.

І все ж вищим творчим покликанням відомого поета стала українська пісня. Перша збірка «Дарую людям пісню» вийшла 1962 р.

Передмову написав поет Володимир Сосюра, якого Д. Луценко вважав своїм хрещеним батьком. Із В. Сосурою поет познайомився ще до війни, на Донбасі, коли навчався в училищі.

У 1974 році Дмитро Омелянович отримав звання «Заслужений діяч мистецтв України».

У 1976 році Дмитро Луценко та Ігор Шамо стали лауреатами Шевченківської премії за цілий ряд пісень, в тому числі і за «Києве мій». Гроші передали до дитячих будинків Києва.

У 1978 році побачила світ книга російських перекладів його віршів «Хлеб и песня». Відомі збірки його поезій: «Незакінчена соната» (1966), «Як тебе не любити» (1969), «Добрість» (1971), «Пахучий хліб» (1974), «За Березовою Рудкою» (1976), «Коли ти зі мною» (1978), «Березовий дзвін» (1980), «Вибране» (1981), «Дороги спадщини» (1984), «Усе любов'ю зміряне до дна» (1994), «А я люблю, люблю...» (1995).

За творчу діяльність був нагороджений орденом Дружби народів.

Його твори перекладені білоруською, казахською, таджицькою, молдавською, англійською, німецькою, французькою та іншими мовами.

Відзнаки

- **1974** - Заслужений діяч мистецтв УРСР
- **1976** - лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка
- **1978** - орден Дружби народів
- орден Червоної Зірки;
- орден Вітчизняної війни 1-го ступеня;
- медалі

Вшанування пам'яті

- ❖ Починаючи з **1990** року, у рідному селі поета Березовій Рудці, де він уже в зрілому віці подовгу жив і писав, у Березоворудському парку проводяться пісенно-мистецькі свята «Осіннє золото», на них виконуються пісні на його слова.
- ❖ У сільському краєзнавчому музеї відкрито кімнату-музей поета.
- ❖ В пам'ять про земляка встановлено меморіальну дошку в селі поета Березовій Рудці.
- ❖ **1998** року його іменем офіційно названо середню школу № 197 у Києві, де митець не раз виступав і де тривалий час працювали його дружина Тамара Іванівна та син Сергій, відкрито музей-світлицю поета.
- ❖ **2001** року започаткована премія ім. Дмитра Луценка, яка вручається кращим поетам-піснярам, співакам, композиторам.
- ❖ 8 вересня 2006 року Національний банк України випустив у обіг 2-гривневу ювілейну монету із зображенням портрета Дмитра Луценка, присвячену 85-річчю з дня народження поета. На монеті також викарбувані його слова «Як тебе не любити, Києве мій!».
- ❖ Поштовий конверт «Дмитро Луценко».

- ❖ **2010 р.** - вулиця Крейсера «Аврори» в Голосіївському районі Києва перейменована на вулицю Дмитра Луценка, згідно з рішенням Київської міської ради № 984/4422.
- ❖ На будинку у Києві на вулиці Суворова, 19а, де живе сім'я поета, висить пам'ятна табличка на його честь.
- ❖ У **2011 році** до 90-річчя Дмитра Луценка за програмою «Українська книга» випущено книжку поета-пісняра «Дарую людям пісню». Збірка включає пісні та ноти.

Твори

Луценко, Д. О. А я люблю, люблю...! : пісні / Дмитро Луценко. - Київ : Український письменник : Вир, 1995. - 260 с. : нот.

Луценко, Д. О. Березовий дзвін : поезія / Д. О. Луценко. – Київ : Радянський письменник, 1980. – 134 с.

Луценко, Д. О. Вибране : поезії / Д. О. Луценко. - Київ : Дніпро, 1981. - 343 с.

Луценко, Д. О. Дарую людям пісню : збірка пісень / Д. О. Луценко. - Київ : Музична Україна, 2011. - 240 с. : портр., нот.

Луценко, Д. О. Дорога спадщина : лірика / Д. О. Луценко. - Київ : Радянський письменник, 1984. - 147 с.

Луценко, Д. О. За Березовою Рудкою : вибране / Д. О. Луценко. – Київ : Дніпро, 1976. – 174 с.

Луценко, Д. О. Криниця мого кохання : пісні / Дмитро Луценко. - Київ : Парламентське видавництво, 2012. - 256 с. : портр., нот.

Луценко, Д. О. Усе любов'ю зміряне до дна : вибране / Д. О. Луценко ; вступ. ст. М. В. Шевченка. - К. : Криниця, 2005. - 608 с. : портр.

Шамо, І. Києве мій! : для голосу та фортепіано / І. Шамо, *Д. Луценко*. - Київ : Гроно, 2012. - 12 с. : іл., нот. - До 50-річчя створення пісні.

Література про життя та творчість

Гаман, В. П. Остання пісня лебединого серця : Дмитро Луценко: погляд із сьогодення // Віче. - 1995. – N 4. - С. 137-149.

Зінченко, Н. Творчість Дмитра Луценка сіяла добро : так сказав про поета-пісняка його побратим по перу Вадим Крищенко // Хрещатик. - 2004. - 22 січ. - С. 3.

Капустін, В. Луценко Дмитро Омелянович // Одна на цілий світ : розповіді про творців українських пісень, які стали народними / Капустін В. – Київ, 2003. – С. 142.

Луценко Дмитро Омелянович // Шевченківські лауреати 1962-2000 : енцикл. довід. / авт.-упоряд. М. Г. Лабінський. – Київ, 2001. – С. 310-311.

Луценко, Лідія. Свято на полтавській землі : до 85-річчя від дня народження Д. Луценка // Культура і життя. - 2006. – 1 лист. (№ 43/44). - С. 5.

Луценко, Т. «Десятки творінь Дмитра Омеляновича пішли в народ і залишаться до більш як трьохсот тисяч народних пісень» : [інтерв'ю з дружиною поета Дмитра Луценка] / Т. Луценко ; розмову вів М. Маслій // Своя музика. – 2009. – № 3. – С. 18-20.

Луценко, Т. "І холодним вітрам я тебе не віддам..." : спогади про поета Д. Луценка // Київ. - 2002. - № 4/5. - С. 186-190.

Луценко, Тамара. Місто мого кохання : [інтерв'ю з дружиною поета про написання пісні "Як тебе не любити, Києві мій"] / Луценко Т. ; записала М. Марченко // Вечірній Київ. - 2012. - 24 трав. (№ 56). - С. 29 : іл.

Луценко, Т. Незабутній Дмитро Луценко : [інтерв'ю з дружиною поета Дмитра Луценка] / Т. І. Луценко ; записала С. Соколова // Українська мова й література в сучасній школі. - 2013. - № 1. - С. 68-71 : фото.

Луценко, Тамара. "Услышав, как проходивший мимо парень сказал своей девушке "ну як тебе не любити?", муж воскликнул: "Вот нужные слова - "Як тебе не любити, Києве мій!" : [інтерв'ю с вдовою поета] / Т. Луценко ; беседовал Игорь Осипчук // Факты и комментарии. - 2013. - 24 мая (№ 88). - С. 26 : фото.

Луценко, Т. Як його не любити : до 80-річчя від дня народження Д. О. Луценка // Календар знаменних і пам'ятних дат. - 2001. - IV квартал. - С. 39-46.

Москалюк, Т. Він піснею чутливі душі тішив : пісенна творчість Дмитра Луценка // Дивослово. - 2001. - № 5. - С. 40-43.

Соколова, С. Незабутній Дмитро Луценко // Українська мова й література в сучасній школі. - 2013. - № 1. - С. 68-71.

Інтернет ресурси

https://uk.wikipedia.org/wiki/Луценко_Дмитро_Омелянович

http://www.uaestrada.org/poeti_pisnjari/lutsenko-dmytro

http://poltavahistory.inf.ua/mans3_8u.html

Міщенко Дмитро Олексійович (1921-)

український письменник, кандидат філологічних наук з 1955 р.

Біографія

Народився **18 листопада 1921 р.** в с. Степанівка Перша, тепер Приазовського району Запорізької області. В селянській родині було п'ятеро дітей.

Коли малому Дмитрику було 2 роки, він залишився без батька. Про той тяжкий час прозаїк напише у повісті *«Хліб наш насущний»*, що вийде в 1991 році і буде номінована на Шевченківську премію.

По закінченні середньої школи в 1941 році був зарахований студентом Дніпропетровського університету, та замість навчання у вищому навчальному закладі змушений був піти у лави захисників Вітчизни. Після короткострокового навчання в Краснодарському мінометному училищі відбув на фронт.

Як командир батареї польової артилерії брав участь у боях на Південному, Сталінградському, Південно-Західному, Першому, Другому та Четвертому українських фронтах, у штурмі Берліна і звільненні Праги.

З 1946-го по 1951 роки навчався на філологічному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, а з 1951-го по 1954 роки - в аспірантурі цього ж університету.

Цей період відзначився плідною співпрацею з видавництвами та пресою, де публікував свої перші твори.

У 1956-1961 роках був заступником головного редактора Держлітвидаву України, а у 1964-1973 роках - головним редактором видавництва «Радянський письменник» (з 1991 - «Український письменник»).

Творчість

Перші друковані твори Дмитра Міщенка побачили світ у 1949 році, а перша збірка оповідань *«Сини моря»* - у 1955-му.

Тема сучасності переважала в творах письменника 50-70-х років. Оскільки твори ці були наслідком чесної письменницької праці, вони не втрачають свого художнього значення і в оновленій обстановці нашого буття.

Письменник створив цілу бібліотеку – шість збірок оповідань, 12 романів, 12 повістей, які не раз перевидавалися.

В 1957 році письменник публікує монографію *«Розвиток реалізму у творчості Михайла Коцюбинського»*, а в 1959-му - історичний роман *«Сіверяни»*.

Критика прихильно відгукнулася про збірку оповідань *«Сини моря»*, та ще прихильніше - про роман *«Сіверяни»*. Це спонукало й надалі працювати в художньому освоєнні історичного минулого, але обставини не посприяли здійсненню тих намірів. Орієнтація тодішньої літературної громадськості на сучасність і тільки на сучасність не могла не позначитись на подальших творчих пошуках письменника.

Якийсь час Дмитро Міщенко працює в жанрі оповідання (збірки *«Весняна повінь»*, *«Батьківська лінія»* (1960), *«Доля поета»* (1961), *«Очі дівочі»* (1964), *«Шибеники»*). Лише згодом у його доробку з'являються ширші полотна - повісті *«Ніна Сагайдак»* (1966), *«У морі затишку немає»* (1970), *«Особисто*

відповідальний», «Віра, надія, любов» (1971), «Друге заміжжя» (1980).

Дмитро Міщенко уміло вишукує в буднях сучасності важливі проблеми суспільного життя.

У 1963 р. у книжкових крамницях з'являється роман *«Чому не сходяться дороги»*, у 1967 р. - *«Вітри приносять грозу»*. Тоді ж публікується на сторінках журналу *«Вітчизна»* і повість *«Батальйон необмундированих»*, яка набула серед громадськості широкого розголосу, а пізніше саме ця повість і роман *«Хліб наш насущний»* (про голодомор 1932-33 рр.) стали вирішальними, коли йшлося про відзначення творчого доробку Дмитра Міщенка Державною премією України ім. Т. Г. Шевченка.

Не залишилися поза увагою як громадськості, так і читачів і романи *«Найвищий закон»*, *«Честь роду»*, в яких голосно промовляло торжество людського і людяного в умовах війни, перших повоєнних літ.

Поважне місце у творчому доробку Д. Міщенка посідають твори воєнної тематики, які відзначені преміями. ім. Олександра Фадєєва.

Полемічні пристрасті в роки перебудови, в тому числі і в галузі літератури, мистецтва, не змогли залишити байдужими і Дмитра Міщенка.

У 80-х роках він знову повертається до художнього освоєння історичного минулого свого народу.

У 1983–1987 рр. виходить у світ його знакова трилогія – романи *«Синьоока Тивер»*, *«Лихі літа ойкумени»*, *«Розплата»*. Вона характеризується чіткістю часової конкретизації, яку можна простежити в структурі творів, зокрема у віднесеності дії до історичних орієнтирів, реалій, дат та у відтворенні циклічного часу (пір року, добової пори тощо). Історична сукупність фактів, на якому базувався задум письменника, зобов'язувала дотримуватися зафіксованих літописами та дослідженнями історіографії конкретних географічних місць. Відтворений час спонукав слов'янські племена до об'єднання з метою збереження від уярмлення сильнішим народом.

У центрі трилогії (особливо роман «Розплата») саме боротьба слов'янства проти кочових племен аварів. На сторінках історичної трилогії письменник яскраво зобразив, як наростає опір аварській політиці насильства. Детальні описи підготовки до битв, атмосфера переговорів між вождями тиверців, дулібів, древлян, полян та інших, досягнення ними домовленостей та узгодженості у своїх діях несуть ідею єдності у боротьбі східних слов'ян.

Дмитро Міщенко прагнув розкрити внутрішні закономірності історичного процесу, спільні для всього слов'янського світу. Він простежив логіку соціально-економічного й політичного розвитку, яка неминує вела до створення держави східних слов'ян – Київської Русі.

Поважне місце у творчому доробку Д. Міщенка посідають також романи: *«Полювання на жар-птицю»* (1990), *«Бунтівний князь»* (1993), *«Згубні вітри над оазою»* (1997) (журнальний варіант – *«Між Сцїллою і Харибдою»*), *«Не полишу тебе самотньою»*. В журналах *«Криниця»*, *«Київ»*, *«Дніпро»*, *«Вітчизна»* друкуються повісті *«Sic volo ceasar»*, *«Відлуння Лисої гори»*, історичні повісті *«Останній подвиг невольника»*, *«Дике поле»*, роман *«І станеш ти шукать її сліди»*.

Окремі твори Міщенка перекладено російською, болгарською, словацькою та англійською мовами.

Нині письменник - кандидат філологічних наук, часто виступає у пресі з публіцистичними статтями, друкує оповідання, повісті на злободенні теми із життя людей незалежної України.

Відзнаки

- **1993** - Державна премія України ім. Т. Г. Шевченка за збірки *«Полювання на жар-птицю»* (1990) та *«Особисто відповідальний»* (1991).
- Лауреат премії ім. О. Фадєєва, за твори, присвячені темі Другої світової війни.
- Відзначений медаллю А. Макаренка, за роман *«Вітри приносять грозу»*.

Твори

Міщенко, Д. Батальйони необмундированих : уривок із повісті // Дніпро. - 2010. - № 5. - С. 70-73.

Міщенко, Д. Берегиня : оповідання // Дніпро. - 2006. - № 5/6. - С. 72-79.

Міщенко, Д. О. Бунтівний князь : історичний роман / Д. О. Міщенко. - Київ : Український письменник, 1993. - 303 с.

Міщенко, Д. О. Вибрані твори : в 2 т. – Київ : Дніпро, 1991.

Т. 1 : Синьоока Тивер : історичний роман. - 444 с.

Т. 2 : Лихі літа Ойкумени ; Розплата : історичні романи. - 798 с.

Міщенко, Д. О. Вибрані твори / Дмитро Міщенко. - Київ : Український письменник, 2008. - 527 с.

Міщенко, Д. Друге заміжжя : повісті, оповідання / Дмитро Міщенко. – Київ : Рад. письменник, 1980. – 270 с.: іл.

Міщенко, Д. Станеш ти шукать її сліди... : роман / Дмитро Міщенко // Вітчизна. – 2005. – № 5/6. – С. 15-47; № 7/8. – С. 15-75.

Міщенко, Д. О. Лихі літа Ойкумени : історичний роман. - Київ : Рад. письменник, 1985. - 463 с. : портр.

Міщенко, Д. Оповідання із циклу "ой там, на торжку, на базарі" : [проза] // Дніпро. - 2007. - № 3/4. - С. 73-84.

Міщенко, Д. Особисто відповідальний : повісті / Дмитро Міщенко. - Київ : Молодь, 1991. - 238 с.

Міщенко, Д. Півдоби до капітуляції : оповідання : [в т. ч. вміщена коротка біогр. довідка автора] // Пам'ять серця:1941-1945: альманах / Дмитро Міщенко. – Київ, 2007. – Вип. 9.- С. 308-312.

Міщенко, Д. Полювання на жар-птицю : роман, повісті, оповідання / Дмитро Міщенко. - Київ : Рад. письменник, 1990. - 447 с.

Міщенко, Д. О. Розплата : історичний роман / Д. О. Міщенко ; післямова В. Рички, В. Смолія. - Київ : Рад. письменник, 1987. - 383 с. : портр., іл.

Міщенко, Д. О. Синьоока Тивер : роман / Д. О. Міщенко. - Київ : Радянський письменник, 1984. - 431 с.

Міщенко, Д. Тітка Фаня з соціалізму : історія нашого сучасника // Вітчизна. - 2007. - № 1/2. - С. 88-98.

Міщенко, Д. Честь роду : діалогія / Дмитро Міщенко ; худож. В. О. Хоменко. – Київ : Дніпро, 1986. – 430 с.: іл.

Літературознавчі праці

Міщенко, Дмитро. За ним нема зерна неправди : [до 80-річчя від дня народження українського письменника Олекси Мусієнко] // Літературна Україна. - 2015. - 26 лют. (№ 9). - С. 10-11 : фото.

Міщенко, Дмитро. Лицар обов'язку : український письменник Олекса Мусієнко // Літературна Україна. - 2010. - 13 трав. (№ 17). - С. 2, 7.

Міщенко, Дмитро. Між Сціллою та Харибдою : (фрагменти зі спогадів минулих літ) // Українська літературна газета. - 2011. - 1 лип. (№ 13). - С. 16. - Закінч. Початок : №№ 43, 44 – 2010 ; №№ 11, 12 – 2011.

Міщенко, Дмитро. Не від зросту залежить : дві зустрічі з Миколою Бажаном // Літературна Україна. - 2006. – 14 груд. (№ 48). - С. 8.

Міщенко, Дмитро. Сльоза з очей карих : [про кн. „Лукавий сон” М. Братана] // Літ. Україна. – 2008. - 7 лют.(№ 5). – С. 4.

Міщенко, Дмитро. Спогади : [відомий український письменник, фронтовик, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка про ВВв] // Дніпро. - 2010. - № 5. - С. 69.

Література про життя та творчість

Домалега, Інна. Минуле - сучасне - вічність : талановитий український письменник Дмитро Міщенко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2007. - № 2. - С. 132-140.

Домалега, І. Міфологізм світогляду слов'ян у романі Дмитра Міщенка "Сіверяни" // Рідна школа. - 2005. - № 7. - С. 21-23.

Інтернет ресурси

https://uk.wikipedia.org/wiki/Міщенко_Дмитро_Олексійович
<https://sites.google.com/site/hatachitalnazaporizza/pismennki-zaporizskogo-krau/misenko-dmitro>

Панч Петро Йосипович
(справжнє прізвище Петро Йосипович Панченко)
(1891-1978)

український письменник, новеліст, автор казок
для дітей, лауреат Державної премії ім. Т. Г.
Шевченка (1966)

«Мова — це дорогоцінний скарб, набутий протягом віків нашим народом,
його невичерпне духовне багатство»

Петро Йосипович Панч

Біографія

Народився Петро Панч **4 липня 1891** року в місті Валках на Харківщині в родині майстра-колісника.

Дитинство письменника, про яке він зворушливо написав у книзі *«На калиновім мості»*, було багатим на життєві враження. В родині всі колісникували: і дід, і батько, і дядько. Сім'я була багатодітною (п'ятеро дітей), в якій всі долучались до загальної справи.

З п'ятнадцяти років, після двокласної школи, пішов працювати. Спершу служив у Народному домі, який належав «Товариству тверезості», переписував папери і розносив пакети, а згодом — писарчуком в агента земського страхування.

Сімнадцятирічним юнаком Панч уперше залишає рідну домівку і їде до Харкова шукати долі. Його взяли на посаду писарчука до канцелярії Інституту шляхетних дівчат. Тут він потрапляє в коло студентської молоді. Він відвідує

загальноосвітні курси, дуже багато читає. Проте згодом залишає місто і вступає до Полтавського землемірного училища, одразу після закінчення якого у 1915 році був мобілізований в армію. Він навчається на прискорених курсах в Одеському артилерійському училищі, дістає офіцерське звання прапорщика артилерії і опиняється на фронті першої світової війни.

Після Великої Жовтневої соціалістичної революції добровольцем вступив до Червоної Армії.

Восени 1921 року Петро Панч демобілізувався і приїхав у рідні Валки, де працював землеміром. Починає літературну діяльність.

У 1923 році Панч переїжджає до Харкова. Працює у журналі “Червоний шлях”. Належав Петро Панч у цей час до літературних угруповань “Плуг”, ВАПЛІТЕ, “ВУСПП”.

1928 року виходить збірка повістей “Голубі ешелони”. Через 20 років (1947 р.) Панч зазнає жорстокого звинувачення за цю книгу, і наступні редакції змінюють її ідейно-художній зміст.

У 1935 році Панч брав участь у Всесвітньому конгресі на захист культури у Парижі.

У 1939-1940 роках він очолював Львівську письменницьку організацію.

У роки Великої Вітчизняної війни Петро Панч працює в Уфі, потім – головним редактором літературного відділу радіостанції “Радянська Україна” в Москві. Тоді ж його було обрано членом Всеслов’янського комітета, в якому він працював до закінчення війни.

З 1949 по 1953 рік письменник був головою правління Харківської організації Спілки письменників, а в 1966-1969 роках – секретарем правління Спілки письменників України. Багато працював, писав, брав участь у літературному розвитку Спілки письменників.

У 1973 році Петро Панч закінчив свою літературну діяльність.

Помер Петро Панч **1 грудня 1978** року в місті Києві. Похований на Байковому кладовищі. Його творчість – приклад мистецької послідовності, великої совісності, дотримання неухильних вимог правди за різних обставин.

Творчість

Літературну діяльність починає з 1921 року.

1922 роком датуються його перші замітки в місцевій газеті “Незаможник”, а далі в газетах «Вісті» та «Селянська правда».

Справжнє прізвище письменника - Панченко. Та коли на сторінках періодичних видань почали з'являтися його перші нариси, оповідання, фейлетони, «житні етюди», підписані вони були псевдонімом «Максим Отава». Під матеріалами ж, що Петро Панченко подавав до газети свого рідного містечка Валки («Незаможник»), він підписався «П. Пан». Та редактор уникнув такого сміливого та дещо негативно забарвленого на той час прізвища, оскільки йшла боротьба з панами, й своєю рукою додав одну літеру. Петро Панченко став Панчем.

У 1923 році Петро Йосипович переїхав до Харкова, тодішньої столиці України, вже з втіленими творчими задумами і захоплено віддався творчості. Працював у журналі «Червоний шлях». Одна за одною виходять його книжки «Там, де верби над ставом», «Гнізда старі» (1923), «Поза життям» (1924), «Солом'яний дим» (1925), «Мишачі нори» (1926), збірки повістей «Голубі ешелони» (1928), «Народження» (1930) та ін. У цей час Панч належав до літературних угруповань «Плуг», ЗАПЛІТЕ, «ВУСАА».

Робота у творчих спілках, літературних об'єднаннях не заважала реалізації себе як майстра змалювання правдивих картин життя. Перший роман Панча «Право на смерть» (1933) відразу ж був підданий критики і згодом, поспішно перероблений, вийшов під назвою «Облога ночі» (1935).

Творчий доробок письменника у воєнні роки – книги оповідань «Рідна земля», «Гнів матері», книги фейлетонів «Зозуля», «Кортить курці просо».

В кінці війни Панч починає роботу над історичним романом про національно-визвольну війну українського народу

під проводом Богдана Хмельницького. У 1946 році вийшла перша частина твору – «Запорожці».

Найвище творче досягнення Панча, одне з кращих творів української радянської прози на історичну тему - роман *"Гомоніла Україна"* (1954). У романі зображено події першої половини 17 століття – з 1638 по 1649 рік. Глибоко вивчивши справжній хід історичних подій, Петро Панч правдиво показав становище українського народу напередодні визвольної війни 1648-1654 років, назрівання і початок повстання проти шляхетського гноблення.

У 1965 році П. Панч створює "повість своїх минулих літ" - роман *"На калиновому мосту"*. Цей твір відзначений **Шевченківською премією**. Він є своєрідним сплавом автобіографічного, документального та художнього матеріалу.

У 1969 вийшла книга *"Чорне небо"*, в яку увійшла проза військових років. Остання книга письменника - збірка статей та етюдів-спогадів *"Відлітають журавлі"* вийшла 1973 році.

Значний внесок письменник зробив у розвиток дитячої літератури. *"Любові до літератури треба привчати людину змалечку, література повинна входити в свідомість разом зі словом і піснею матері"*, - говорив Петро Панч.

Ще 1922 року написав невеличкий етюд для дітей *«Свистуни»*, а в 1924 році в журналі *«Червоні квіти»* з'явилося оповідання *«Портрет»*. У 30-х роках побачили світ дитячі книжки: *«Гиля, гуси»*, *«Вовчий хвіст»* (1934). Пізніше – *«Гарні хлопці»* (1959), *«Для вас і про вас»* (1965) та ін.

Петро Панч «розробляє» історико-революційні теми для дітей і про дітей: *«Малий партизан»* (1933), *«Будемо літати»* (1935), *«Син Таращанського полку»* (1937). Повоєнні роки - повісті *«Червоні галстуки»*, *«Ерик шукає щастя»* та ін.

Навіть з невеликої частини творів, які вміщені в збірці для дітей, можна здобути уявлення про основні події історії нашого краю. Починаючи від дожовтневих часів, стежки його творів ведуть до усвідомлення закономірності перемоги народу у боротьбі за справедливість і щастя: оповідання *«Брус»*, *«Валет»*.

Остання книга Петра Панча – збірка статей та етюдів-

спогадів «Відлітають журавлі» вийшла 1973 року. Нею письменник попрощався зі своїм читачем.

Відзнаки

- **1965** - Республіканська премія імені Тараса Шевченка (1966) - за повість «На калиновому мосту»
- Два ордени Леніна.
- Орден Дружби народів.
- Орден Червоної Зірки .
- Орден «Знак Пошани».
- Медалі.

Вшанування пам'яті

- ❖ У Києві на фасаді будинку № 68 по вулиці Богдана Хмельницького, де в 1938-1958 роках жив і працював Петро Панч, встановлена меморіальна дошка. Дошка зникла в 2015 році.
- ❖ У 1989 році одна з вулиць Києва названа ім'ям Петра Панча.
- ❖ Його ім'я носить вулиці в містах Валки та Львові.
- ❖ Його ім'ям названо Корчунецьку школу-інтернат у селі Корчунок Хмельницької області.

Твори

Панч, П. Й. Без козиря : роман, повісті / Петро Панч. - Харків : Фоліо, 2009. - 443 с.

Панч, П. Гомоніла Україна : роман / Петро Панч. - Київ : Дніпро, 1991. - 523 с.

Панч, П. Й. На калиновім мості : повість / Петро Панч. - Донецьк : Донбас, 2004. - 240 с.

Панч, П. Й. Сам себе перехитрив : оповідання : для дошк. та молод. шк. віку / Петро Панч ; худож. Б. Михайлов ; вступ. слово Б. І. Козоріза. - Київ : Веселка, 2003. - 56 с. : іл.

Панч, П. Й. Син Таращанського полку : повісті, оповідання, казки : для середнього шк. віку / Петро Панч ; худож. М. Богданець. - Київ : Веселка, 1985. - 205 с. : іл., портр.

Панч, П. Й. Три копійки : оповідання : для дошк. та молод. шк.. віку / Петро Панч ; худож. Б. Михайлов. - Київ : Веселка, 2003. - 56 с. : іл.

Література про життя та творчість

Даниленко, Володимир. Псевдоніми: які, скільки й навіщо? : проблемна стаття // Дніпро. - 2012. - № 8. - С. 120-122. - В електронному вигляді.

Двері в день : українська проза 20-х років XX століття : для старш. шк. / упоряд., приміт. С. Іванюка та Б. Тихонова. ; передмова С. Іванюка. - Київ : Веселка, 1993. - 318 с. : іл. - (Шкільна бібліотека).

Дончик, Віталій Григорович. Петро Панч [Текст] : нарис життя і творчості / В. Г. Дончик. - 2-е вид., переробл. і допов. - Київ : Дніпро, 1981. - 211 с. : портр. - (Літературний портрет).

Інтернет ресурси

http://www.chl.kiev.ua/95/Writer_1/Panchbd.html

https://uk.wikipedia.org/wiki/Панч_Петро_Йосипович

<http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=36259>

Тичина Павло Григорович (1891—1967)

український поет, перекладач, публіцист,
громадський діяч. Новатор поетичної форми.

Я єсть народ, якого
Правди сила
Ніким звойована ще не була
Павло Тичина

Біографія

Павло Григорович Тичина - поетичний геній XX століття - народився 11 січня (23 січня за новим стилем) 1891 року в селі

Піски Козелецького повіту Чернігівської губернії (нині Бобровицького району Чернігівської області). Походить зі старовинного козацького роду (його пращур, за родинним переказом, був полковником у Богдана Хмельницького). 15 січня (27 січня за новим стилем) Павла охрестили.

Батько Павла - Григорій Тимофійович Тичина - був сільським дяком і одночасно вчителем у школі. Мати - Марія Василівна Тичина (уроджена Савицька) була на 11 років молодша від поетового батька.

Сім'я була багатодітна (народилося 13, стали на ноги 9 дітей). Найвідомішим із братів був Євген Тичина, який працював педагогом у Харкові.

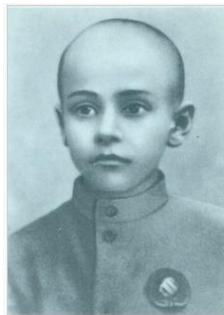
Спочатку Павло вчився в земській початковій школі. Його вчителькою була Серафима Миколаївна Морачевська. Оцінивши чудовий голос і слух хлопця, вчителька порадила батькам віддати Павла в один із монастирських хорів Чернігова. Крім того, дітей у хорах також учили. Пізніше першій вчительці поет присвятив поему *«Серафима Морачевська»*.

З 1900 року навчається у Чернігівському чоловічому духовному училищі, одночасно співає у монастирському хорі при Троїцькому монастирі. Регент хору виділяв Павла з-поміж інших хлопчиків-співаків, доручав йому навчати нотній грамоті новачків серед яких був майбутній хоровий диригент Григорій Верьовка.

У 1907-1913 роках Тичина навчався в Чернігівській духовній семінарії. Пізніше він знайомиться з Михайлом Коцюбинським, відвідує літературні «суботи» в його будинку, читає там свої, схвально зустрінуті, вірші.

Товаришем Тичини в семінарії був Василь Елланський - майбутній поет Василь Еллан-Блакитний.

У 1913-1917 роках Павло Тичина навчався на економічному факультеті Київського комерційного інституту, але не закінчив його. Одночасно працював редактором відділу оголошень газети «Рада» і технічним секретарем редакції журналу «Світло» (1913-1914).

Павло Тичина, 1901 рік

5

У 1916-1917 роках працює помічником хормейстера у театрі Миколи Садовського, знайомиться з Лесем Курбасом, композитором Кирилом Стеценком, розпочав писати - під впливом «Лісової пісні» Лесі Українки - драматичну поему *«Дзвінко блакитне»*.

Улітку 1914-1916 років підробляв роз'їзним інструктором і рахівником-статистом Чернігівського губернського земського статистичного бюро. Це дало йому можливість зробити низку цінних фольклорних записів.

З початком Першої світової війни, Київський комерційний інститут перевели до Саратова. Тож студент Тичина, щоб скласти зимові заліки 1915 року, мав добиратися в теплушках на Волгу. Захворів на переродження серця. Поет Володимир Самійленко, рятуючи Павла, запросив його до себе в Добрянку (нині селище міського типу Ріпкинського району Чернігівської області). Тут Тичина зустрів своє перше кохання на ім'я Наталя. Їй поет присвятив одну з найкращих ліричних поезій *«Зоставайся, ніч настала...»* Але закоханим не судилося бути разом; дівчина померла від сухот. Ця історія стала основою есе Павла Загребельного *«Кларнети ніжності»*.

З майбутньою дружиною Лідією Папарук (1900-1975) поет познайомився 1916 року, коли жив на квартирі в її матері в Києві. Роман тривав "на відстані", навіть тоді, коли з 1923 до 1934 року Тичина жив у Харкові. Одружилися вони 1940-го, тихо й скромно, навіть близькі друзі довго не знали про це.

Революційні події 1917 року застали Тичину в Києві. Він працював завідувачем відділу хроніки газети «Нова Рада» (1917) і відділу поезії журналу «Літературно-науковий вісник» (1918-1919), головою української секції Всеукраїнського видавництва (1919), завідувачем літературної частини Першого державного драматичного театру УСРР (1920).

У 1920 році подорожував із капелою К. Стеценка «Думка» Правобережною Україною від Києва до Одеси. Того ж року організував хор (з 1921 р. - Капела-студія імені М. Леонтовича), з яким виступав до 1923 року.

У 1923 році він переїздить до Харкова, входить до Спілки пролетарських письменників України «Гарт», а в 1927 - до

ВАПЛІТЕ (Вільної Академії пролетарської літератури), що під проводом М. Хвильового намагалась протистояти великодержавному шовінізмові ЦК ВКП(б). За належність до цієї організації та твір *«Чистила мати картоплю»* Тичину гостро критикували, звинувачуючи в «буржуазному націоналізмі».

Там же в Харкові в цей час він працює в журналі «Червоний шлях», багато пише, вивчає вірменську, починає оволодівати грузинською і тюркськими мовами, стає діячем заснованої в тодішній українській столиці Асоціації сходознавства.

1934 року Павло Тичина переїздить з Харкова до нової столиці України — Кисва й поселяється в будинку письменників.

З початком німецько-радянської війни, в липні 1941 року Павла Тичину було евакуйовано з майже 400-ми академіками, членами-кореспондентами та іншими науковими працівниками Академії наук УРСР до Уфі, столиці Башкирії. В Уфі Тичина очолював Інститут літератури ім. Т. Шевченка. В цей час він був прийнятий до членів КПРС.

Громадська діяльність

Активна громадська і державна діяльність П. Тичини, набуває широкого розмаху в передвоєнні, а особливо - повоєнні роки. З 1929 року - дійсний член Академії наук Української РСР, з 1938 року і до кінця життя він - депутат Верховної Ради УРСР, протягом двох скликань (1953-1959) був її Головою, обирався депутатом Верховної Ради СРСР кількох скликань, заступник голови Ради Національностей Верховної Ради УРСР, член багатьох товариств, комітетів, президій, кавалер орденів і медалей. Він у передвоєнні і перші воєнні роки (1936-1939 і 1940-1943 рр.) працює директором Інституту літератури АН УРСР, а з 1943 по 1948 рік - міністром освіти Радянської України. З 1947 року - член-кореспондент Болгарської АН, доктор філології.

Помер П. Г. Тичина **16 вересня 1967** році у Києві,

Творчість

Твір котрий читають, має теперішнє; твір, котрий
перечитують, має майбутнє
Олександр Дюма - син

Як поет П. Г. Тичина починав у 1906-1910 рр. з наслідування народних пісень та творів Т. Г. Шевченка. У 1906 році починає писати вірші під впливом Олександра Олеся та Миколи Вороного. Перший відомий нам вірш Тичини - *«Синє небо закрилося...»*

Значний вплив на формування Тичини-поета мало його знайомство з Михайлом Коцюбинським, літературні «суботи» якого він відвідував з 1911 року. Коцюбинський, побачивши у Тичині обдаровану, талановиту натуру, всіляко підтримував його захоплення поезією, музикою, малюванням.

Друкуватися Тичина почав в 1912 році в журналах «Літературно-науковий вісник», «Рідний край», «Українська хата». В 1-му номері журналу «Літературно-науковий вісник» уперше надруковано твір Тичини. Це був вірш *«Ви знаєте, як липа шелестить»*.

Павло Тичина був співцем українського національного відродження і належав до національно активної інтелігенції. Його популярні вірші *«На майдані кого церкви»* і *«Як упав же він з коня»* стосується української боротьби за волю.

Українська реакція на громадянську війну відбилася в творчості Тичини, як у дзеркалі, починаючи від оспівування «золотого гомону», потім – офіційного подвигу студентів, що полягли під Крутами в обороні незалежності України.

У 1918 році Тичина закінчив першу свою книгу поезій «Сонячні кларнети» (1918), у якій він дав своєрідну українську версію символізму, створив власний поетичний стиль, який здобув назву - «кларнетизм». Книзі судилося стати першим класичним твором молоді української літератури. Це був гімн новому життю, це було прозирання в майбутнє своєї країни й людства.

Жовтневу революцію Тичина зустрів уже зрілою людиною і відомим поетом молодшого покоління. Він далі зберігає свою позицію незалежного поета в наступних книгах *«Замість сонетів і октав»* (1920), *«В космічному оркестрі»* (1921). Тоді ж він починає твір - поему-симфонію (чи віршовану трагедію) *«Сковорода»*.

У першій половині 20-х років Україна стає конституційно суверенним членом СРСР, а Тичина - провідним українським радянським поетом. Збірки: *«Плуг»* та *«Замість сонетів і октав»* (1920), книжки віршів: *«В космічному оркестрі»* (1921), *«Сковорода. Уривки з симфонії»*, (1923) і з присвятою Миколі Хвильовому *«Вітер з України»* (1924) закріпили за письменником славу одного з найвизначніших українських поетів ХХ ст. У цих збірках автор відобразив складне й суперечливе світосприйняття українцями тих історичних подій, які відбувалися на його рідній землі. Тоді ж працює в журналі *«Мистецтво»*, у державному видавництві *«Всевидає»*, завідує літературною частиною в Київському театрі ім. Т. Г. Шевченка, політкомісаром якого був О. Довженко.

Самобутній талант Тичини найбільш яскраво відчувався в ліричних творах, в яких тонко передавалася любов до рідної Батьківщини, до навколишнього середовища.

Проте у 30-ті роки ХХ ст. в творчості поета настає художній спад, який пояснюється його конформістською позицією до тих негативних змін, які відбувалися у радянському суспільстві. У поезії Павла Тичини з її музичним звучанням почала зустрічатися підкреслена декоративність і раціоналізм, які вилилися в художню деформацію.

Нова тональність звучання спостерігається в таких творах поета: *«Чернігів»* (1931), *«Партія веде»* (1934), *«Чуття єдиної родини»* (1938), *«Сталь і ніжність»* (1941). У цей час під пресом ідеологічного тиску Павло Тичина був вимушений відображати керівну роль комуністичної партії, успіхи радянської влади, а для душі працювати над поемами, віршами, багато з яких йому не вдалося завершити.

У роки Великої Вітчизняної війни, живучі в м. Уфі (до 1943 року там перебували тоді Академія наук УРСР та Спілка

письменників України), П. Тичина працює з великою енергією, в нього виходять:

- книга публіцистики *"Творча сила народу"* (1943);
- дослідження про класика башкирської літератури *"Патріотизм у творчості Мажита Гафурі"* (1942), видане одночасно трьома мовами - російською, башкирською й українською;
- збірки віршів з патріотично-оборонною тематикою: *«Ми йдемо на бій»* (1941), *"Перемагають і живуть"* (1942); *«Тебе ми знищимо - чорт з тобою»* (1942); *"День настане"* (1943); поема *"Похорон друга"* (1943).

За повоєнного часу Тичина видав низку поетичних збірок : *«Живи, живи, красуйся!»*, *«І рости, і діяти»* (1949), *«Могутність нам дана»* (1953) та інші.

Тичина не повірив у хрущовську деєталінізацію і, лишившись далі на позиціях єталінізму, не відгукнувся на літературне відродження 50-х - початку 60-х років, навіть виступив з осудом шієдесятників.

У спадщині поета, окрім великої кількості поетичних збірок - близько п'ятнадцяти великих поем. Найбільші з них лишились недовершеними, але кожна по-своєму. З поеми *«Шабля Котовського»* в різний час були надруковані чотири великих розділи, за якими важко скласти уявлення про зміст цілого твору. З драматичної поеми *«Шевченко і Чернишевський»* відома самостійна за сюжетом перша частина з пізніше дописаною фінальною сценою, що замінила другу частину поеми, рукопис якої загинув у часи війни.

Велика за обсягом поема-симфонія *«Сковорода»*, над якою автор працював щонайменше двадцять років, - твір теж недописаний (виданий він був уже після смерті автора). В ньому автор виявив себе як лірик, поет-епік і філософ.

В *«Сковороді»*, поемі *«Похорон друга»* (1942), окремих фрагментах з посмертної збірки *«В серці у моїм»* (1970) Тичина, засвідчив живучість свого поетичного таланту.

Крім того, Павло Григорович Тичина виявив себе талановитим перекладачем. Він вільно володів французькою і старогрецькою мовами, опанував вірменську мову, займався вивченням тюркських і грузинської мов. Завдяки вдалим

перекладам літератора, українські читачі мали можливість познайомитися з найкращими творами письменників різних національностей. У спадщині Тичини є численні переклади творів О. Пушкіна, Є. Баратинського, О. Блока, М. Тихонова, М. Ушакова, Я. Купала, Я. Коласа, О. Ованесяна, О. Туманяна, А. Акопяна, І. Чавчавадзе, А. Церетелі, К. Донелайтіса, С. Неріса, А. Венцлова, І. Вазова, Х. Ботева, Л. Стоянова та багатьох інших літераторів. Весь той світ пізнання гармонійно впливав у творчість і доповнював поетичний геній Павла Тичини.

Помітне місце в творчості поета посідають також публіцистика, літературознавча есеїстика. Серед цих творів особливу увагу привертають книжки: *«Магістралями життя»*, *«В армії великого стратега»*. Посмертно були видані спогади Павла Тичини: *«З минулого - в майбутнє»*, *«Читаю, думаю, нотую»*, а також об'ємні матеріали щоденниково-мемуарного характеру (видання 1981 року *«З щоденникових записів»* та інші), які свідчать про глибоке осягнення поетом духовного світу.

В творчому доробку П. Тичини також переклади оперних лібрето, зокрема опер *«Лоенгрін»* Р. Вагнера, *«Князь Ігор»* О. Бородіна, фрагменти до опери *«Ніч перед Різдвом»* М. Римського-Корсакова тощо.

Крім того є чудові вірші адресовані дітям: *«А я у гай ходила»*, *«Хор лісових дзвіночків»*. Поет успішно виступив і у ролі казкаря. Написані їм казки *«Івасик-Телесик»*, *«Кожум'яка»*, *«Дударик»*, *«Як дуб із Вітровієм бився»*, *«Дума про трьох вітрів»* досі залишаються улюбленими книжками української дітвори. Ці твори для дітей друкувалися в багатьох збірниках, а також виходили окремими книжками.

У галузі поезії, прози, публіцистики, а також у науково-критичних працях Павло Тичина виявив себе одним із найосвіченіших радянських письменників. Влада відразу оцінила творчість талановитого поета та нагородила його одним з перших у 1962 році диплом і званням лауреата Шевченківської премії: за значний внесок в українську літературу (створив власний поетичний стиль, який здобув назву - «кларнетизм»), за творчі експерименти (вірші-роздуми, гімни, пісні, думи, поеми), за внесок у філологічну науку (літературознавчі праці про творчість

видатних письменників: Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, Я. Купали, М. Гафурі).

Сьогодні завдяки новим дослідженням літературної спадщини письменника і виданню його творів, які свого часу були не завершені або не були надруковані, наше уявлення про поезію Тичини значно збагатилося. Про значення літературної спадщини письменника образно висловився видатний український поет Іван Драч, присвятивши йому такі рядки у «Реквіємі Павлові Тичині»:

*«Ви чуєте, як всюди дзвонить тиша,
Як без Тичини тиша громом вибухає!
Яка на світі тиша без Тичини!»*

Відзнаки

- **1941** - лауреат Сталінської премії
- **1941** - Державна премія СРСР
- **1962** - Лауреат Шевченківської премії
- **1967** - Герой Соціалістичної Праці
- Кавалер п'яти орденів Леніна.
- Кавалер двох орденів Трудового Червоного Прапора.

Вшанування пам'яті

- ❖ **1968** - Пісківській школі було присвоєне ім'я Павла Тичини.
- ❖ **1970** - Центральній районній бібліотеці Дніпровського району міста Києва та київській гімназії № 191 (1994) присвоєно ім'я П. Тичини.
- ❖ **1972** - в селі Піски Бобровицького району відкрили історико-меморіальний музей Павла Тичини.
- ❖ **1973** - засновано літературну премію імені Павла Тичини республіканського значення.
- ❖ **1977** - у Єревані одну з вулиць названо іменем П.Тичини, зачинателя українсько-вірменських літературних зв'язків у радянські роки. Також його ім'я носить одна з вулиць міста Ванадзор у Вірменії.

Твори

Класична та сучасна поезія : [добірка віршів] / **Тичина, Павло** [та ін.] // Дніпро. - 2012. - № 9. - С. 50-114. - В електронному вигляді.

"Мій дім був жінкою, як я й моя душа..." : золоті сторінки української поезії / Малишко Андрій, **Тичина Павло** [та ін.] // Дніпро. - 2010. - № 3. - С. 62-63, 134-135.

Тичина, П. Г. Вибрані вірші [Текст] / П. Г. Тичина, М. Т. Рильський ; передм., комент. Л. В. Ушакова. - Харків : Фоліо, 2013. - 158 с.

Тичина, П. Г. Ластовенятко : вірші для дітей дошкільного віку / Павло Тичина ; [худож. Н. Онанко]. - Київ : [АДЕФ-Україна], 2011. - 24 с. : іл., портр.

Тичина, П. Г. Послав я в небо свою молитву [Текст] : вибране : поезії / Тичина Павло Григорович ; упоряд. Т. Сосновська ; худож. В. Франчук ; вступ. ст. Б. І. Олійника - Київ : АДЕФ-Україна, 2011. - 140 с. : ілюстр., портр.

Тичина, П. Г. Ранній Тичина : [поезії] / Павло Тичина. - [Київ] : [АДЕФ-Україна], 2015. - 112 с.

Тичина, П. Г. Сила і ніжність болю [Електронний ресурс] : поетично-музична композиція / П. Г. Тичина ; виконує О. Биструшкін. - [Київ] : Літературно-меморіальний музей-квартира П. Г. Тичини, 2010. - 1 комп'ютерний диск.

Тичина, П. Г. Скорбна мати [Текст] : вибрані твори / П. Г. Тичина ; упоряд., прим. Та післям. С. Гальченка. - Київ : Знання, 2013. - 477 с.

Тичина, П. Г. Твори [Текст] : у 6 т. / Павло Тичина. - Київ : Художня література, 1962. - 6 т.

Тичина, П. Г. Хор лісових дзвіночків : книжка-розмальовка : [вірші для дітей] / Павло Тичина ; [худож. М. Шерстюк]. - Київ : [АДЕФ-Україна], 2011. - 24 с. : іл., портр.

Література про життя та творчість

Баран, Ганна. Очима чесними христосвоскресними поеми тчуть : релігійна лексика в збірці Павла Тичини "Соняшні кларнети" // Українська мова й література в середніх школах,

гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2011. - № 5. - С. 29-33. -
Бібліогр.: с. 33.

Беценко, Т. Фоностилістичний рівень філологічного аналізу художнього тексту : на прикладі поезії Павла Тичини "О панно Інна..." // Дивослово. - 2014. - № 2. - С. 32-36.

Донець, Г. Павло Тичина - лицар рідної мови : маловідомі сторінки подвижника українського духу // Українська мова й література в сучасній школі. - 2012. - № 9. - С. 28-36.

Дудник, Ніна. Силуети : спадщина : [нотатки-спогади про літераторів та митців України ХХ ст.] // Березіль. - 2012. - № 5/6. - С. 137-153 : фото.

Змієвський, С. Павло Тичина: «Об серце дзвоню я...» // Слово Просвіти. — 2011. — № 3 (588). — С. 8.

Качуровський, Ігор. З приводу статті "Поет жорстокого віку" : [роздум про творчість Павла Тичини] // Березіль. - 2011. - № 7/8. - С. 190-191.

Коцарев, О. У гості до Павла Тичини : великий поет і його музей - без стереотипів // День. - 2013. - 19 черв. (№ 105). - С. 12 : фото.

Ластівка, І. Павло Тичина : життєвий і творчий шлях, рання творчість // Українська мова та література. - 2013. - № 13. - С. 23-27.

Лист Миколи Зерова до Павла Тичини : невідомі матеріали про Павла Тичину // Літературна Україна. - 2011. - 27 січ. (№ 4). - С. 10 : фото.

Марко, Василь. Вібрація душі поета і світ : поема П. Тичини "Золотий гомін" // Дивослово (українська мова й література в навчальних закладах). - 2010. - № 11. - С. 53-57. - Бібліогр.: с. 57.

Махінчук, Микола. Поїздка в Піски не без задоволення і моралі : до 120-річчя від дня народження П. Тичини : [про музей ім. П. Тичини на батьківщині - у Пісках Бобровицького району Чернігівщини] // Голос України. - 2010. - 20 листоп. (№ 219). - С. 20-21 : фото.

Миколаєнко, Алла. "Молодий я, молодий..." : до 120-річчя від дня народження Павла Тичини // Літературна Україна. - 2011. - 27 січ. (№ 4). - С. 1 : фото.

Мовотворчість Павла Тичини у дзеркалі третього тисячоліття : збірник наукових праць / [відп. ред. Г. М. Вокальчук] ; Інститут української мови НАН України ; Національний університет "Острозька академія" ; Рівненський державний гуманітарний університет. - Рівне : Острог, 2011. - 265 с. : портр.

Небеленчук, І. Особливості поетичного стилю П. Тичини, основні мотиви його творчості : літературознавство і школа // Українська література в загальноосвітній школі. - 2013. - № 1. - С. 5-10.

Нойфельд, Герберт. Поет жорстокого віку : до 120-річчя від дня народження Павла Тичини / Герберт Нойфельд, Євген Сверстюк // Березіль. - 2011. - № 1/2. - С. 174-185.

Олійник, Борис. "Добридень, - я світу сказав" : до 120-річчя з дня народження Павла Тичини // Українська літературна газета. - 2011. - 28 січ. (№ 2). - С. 1, 3.

Руденко, Г. І. Рання лірика Павла Тичини // Вивчаємо українську мову та літературу. - 2011. - № 8. - С. 2-9.

Сом, М. Костюм від наркома : [спогади про П. Тичину] // Літературна Україна. - 2011. - 27 січ. (№ 4). - С. 11.

Тимофєєв, Андрій. Новаторство Павла Тичини в символічному наповненні образу блакиті : [йдеться про особливу роль парадигми блакитного кольору в символічному наповненні творчості П. Тичини] // Слово і час. - 2013. - № 6. - С. 76-79. - Бібліогр. : с. 80.

Тычина, Наталья. "Дядя Павло не только великолепно пел, но и дирижировал хором, организованным в Киеве его земляком и однокашником по семинарии Григорием Веревкой" : [интервью с племянницей классика украинской литературы про жизнь и творчество к 45-летию со дня смерти поэта] / Наталья Тычина, Ирина Лисниченко // Факты и комментарии. - 2012. - 2 окт. (№ 178). - С. 7 : фото.

Фока, Марія. Поетичне слово П. Тичини на межі музики й архітектури : літературознавство і школа // Українська література в загальноосвітній школі. - 2014. - С. 12-14. - Бібліогр. : с. 14.

Фока, М. Синестезія як генератор музично-живописних ефектів у поетичній творчості Павла Тичини // Дивослово. - 2010. - № 1. - С. 55-57.

Фока, М. Стратегії перекладу живописних ефектів П. Тичини англійською мовою // Слово і Час. - 2012. - № 11. - С. 25-34.

Харчук, Роксана. Зміна обличчя: Павло Тичина // Дивослово (українська мова й література в навчальних закладах). - 2011. - № 2. - С. 58-62 : фото.

Харчук, Р. Павло Тичина, 1891-1967 // Дивослово. - 2014. - № 10, 11. - С. 24-30 (№ 10, 2014); С. 60-64 (№ 11, 2014).

Яременко, Василь. Талановитий популяризатор нашої багатющої класики : [про книгу Сергія Гальченка "Історія тексту. Джерелознавчі і текстологічні аспекти творчості П. Г. Тичини, В. М. Сосюри та Остапа Вишні"] // Літературна Україна. - 2015. - 17 груд. (№ 48). - С. 14 : фото.

Вислови відомих митців літературного слова про поета

* «Павло Тичина за могутністю подарованого йому природою таланту, за своїм інтелектом і творчим розмахом належить до майстрів світового класу».

поет Борис Олійник

* «Тичину важко уложити в рамки одного якогось напрямку чи навіть школи. Він з тих, що самі творять школи... Поет, мабуть, світового масштабу, Тичина формою глибоко національний, бо зумів у своїй творчості використати все багате попередніх поколінь надбання. Він наче випив увесь чар народної мови і вмів орудувати нею з великим смаком і майстерністю... Дивний мрійник з очима дитини і розумом філософа».

історик вітчизняної літератури Сергій Єфремов

* «Тичина - це шукання й шукання, праця й вимогливість і, арешті, вміння з безконечного плину образів відібрати найсвіжіший, наймісткіший, наймузикальніший...».

Олесь Гончар

* «Найважливішими і справді людяними у Тичини були здебільшого вірші про смерть – чи не єдина жива тема його великого генія»

Василь Стус

* Павло Тичина — це голос самої землі, що вперше заговорила людською мовою».

поет Євген Маланюк

Щоб жить - ні в кого права не питаюсь.

Щоб жить - я всі кайдани розірву.

Я стверджуюсь, я утверждаюсь,

бо я живу.

"Я УТВЕРЖДАЮСЬ" – П. Тичина 1943 рік

Інтернет ресурси

http://ukrlit.org/tychyna_pavlo_hryhorovych

<http://www.parta.com.ua/ukr/stories/writers/196/>

<http://gazeta.ua/articles/history-newspaper/ne-viritsya-scho-vin-lyudina-z-oblichchiam-pasportom-i-prizvischem/368709>

Тютюнник Григорій Михайлович (5 грудня 1931–7 березня 1980)

український письменник-прозаїк,
найвидатніший новеліст української літератури

"Чесний до прямолінійності, принциповий до жорстокості, від чого сам не раз потерпав. Але то все Григорів характер, вироблений, зредагований і затверджений життям».

Б. Олійник

Біографія

Народився Григорій (літературне ім'я — Григір) Михайлович Тютюнник **5 грудня 1931 року** в селі Шилівка Зінківського району Полтавської області в сім'ї селян.

Батько Михайло Васильович Тютюнник одружився з матір'ю Григора, набагато молодшою від нього, — Ганною Михайлівною (дівоче прізвище — Сивокінь) — після першого короточасного шлюбу з Івгою Федорівною Буденною й 10-ти років одинакування; у першому шлюбі у нього народився син Єгор (літературне ім'я — Григорій), котрий став знаним письменником, автором широковідомого роману «Вир». Так Михайло Тютюнник, який «плотникував, косив, пиляв...», а ще залюбки «займався поезією, геометрією, бондарством» і «нишком готувався до екзаменів у вчительський вуз», дав українській літературі двох неперебутніх письменників — Григорія та Григора Тютюнників.

У 1937 році, його батька було заарештовано органами НКВС (у 1957 році Михайла Васильовича було реабілітовано посмертно).

Після того, як батька забрали в тюрму, письменника до себе на Донбас взяв батьків брат Филімон Васильович Тютюнник. Він і його дружина, Наталя Іванівна Рябовецька, вчили й виховували малого Григора.

Тяжкі умови дитинства стали основою багатьох тем та сюжетів майбутніх творів. На формування світосприймання вплинули рання втрата батька, життя вдалині від матері, завдані війною моральні й матеріальні втрати тощо.

У 1938 р. Дядько зі своєю дружиною віддали Григора до школи в український перший клас, який нараховував сім учнів, а тому через деякий час був розформований, і хлопця перевели в російський клас. З того часу і до 1962 року, як зазначав сам Тютюнник, він розмовляв, писав листи (іноді оповідання) виключно російською мовою.

У 1946 році після закінчення п'ятого класу пішов в Зінківське ремісниче училище № 7, де одержав спеціальність слюсаря. Закінчивши його працював на Харківському заводі ім. Малишева, але захворів на легені, повернувся до Шилівки. Не відпрацювавши належних трьох років, за що відсидів 4 місяці в колонії. Як вийшов, повернувся у Донбас, будував Миронгрес, слюсарював, працював в колгоспі, на відбудові шахт у Донбасі.

У **1951** р. Тютюнник пішов до армії, служив у морфлоті радистом на Далекому Сході. Після демобілізації закінчив вечірню школу, працював токарем у вагонному депо.

У **1957–1962** рр. майбутній письменник навчався в Харківському університеті на філологічному факультеті. Саме тут він захопився літературною працею і самоосвітою.

У **1959 році** одружується з учителькою харківської школи № 88, Людмилою Василівною (теж випускницею філфаку). Згодом у подружжя народилися двоє синів — Михайло і Василь.

Першу новелу «В сумерки» написав російською мовою і за підписом «*Григорий Тютюнник-Ташанский*» надрукував її в журналі «Крестьянка» у **1961** р.

Брати Григір (праворуч)
і Григорій

Після смерті старшого брата Григорія Тютюнника (автора роману «Вир») переклав свої «Сумерки» українською мовою і з того часу писав лише нею.

За своє коротке (якщо рахувати від першої публікації —

менше 20 років) життя у літературі Григір Тютюнник написав кількісно небагато: чотири десятки оповідань і новел, п'ять повістей, кілька нарисів, рецензій, есе, кіносценарій, а також спогади про брата — Г. М. Тютюнника.

Після закінчення Харківського університету (1962) Гр. Тютюнник учителював у вечірній школі на Донбасі.

З **1962** року систематично друкується в українській періодиці, зокрема «Літературна Україна», «Зміна» («Ранок»), «Дніпро».

З **1963 року** розпочалося київське літературне життя Гр. Тютюнника. Він працює в «Літературній Україні», головний редактор якої Павло Загребельний давав тоді роботу й притулок у газеті молодим талантам.

Зацікавившись кінематографом, Гр. Тютюнник працює у сценарній майстерні Київської кіностудії ім. О. Довженка - створює літературний сценарій за романом Григорія Тютюнника

«Вир», рецензує твори колег-кінодраматургів та фільми. Переходить на редакторсько-видавничу роботу, а згодом повністю віддається літературній творчості.

У 1966р. вийшла його перша книжка «Зав'язь».

У 70-х роках побачили світ книги новел Григора Тютюнника «*Батьківські пороги*», «*Крайнебо*», «*Коріння*», повісті «*Климко*», «*Вогник далеко в степу*», збірки для дітей «*Степова казка*», «*Ласочка*», «*Лісова сторожка*».

За книги «*Климко*», «*Вогник далеко в степу*» у 1980 р. Г. Тютюннику присуджено *премію імені Лесі Українки*.

В останні місяці життя письменник працював над повістю «*Житіє Артема Безвіконного*».

7 березня 1980 року письменник свідомо пішов з життя, але мало кому відомо з якої причини і як саме.

Похований на Байковому кладовищі у Києві

1989 р. його творчість була посмертно відзначена *Державною премією ім. Т. Г. Шевченка* (за двотомник творів)

Творчість

*«Ніколи не працював над темою,
завжди працюю над почуттями,
що живуть навколо мене і в мені».*

Григор Тютюнник

Славу в літературі Григир Тютюнник завоював не захоплюючими романами, а короткими новелами і невеликими повістями, в яких правдиво відтворив життя українського села в повоєнний час, сповнене злигоднів, страждань, неймовірних принижень.

Як письменник він стоїть тепер поряд з такими іменами, як Василь Стефаник, Михайло Коцюбинський, Степан Васильченко, Григорій Косинка...

Творчий спадок Григора кількісно невеликий – укладається у **двотомник**, що з'явився 1984 р. Жанрово одноманітний – це новели, оповідання, кілька повістей.

Оповідання Григора Тютюнника — це яскраві малюнки з життя, сповнені яскравої образності та гостроти. Здається, жанр

оповідання він обрав саме тому, що ці короткі за формою твори чимось схожі на поезії — так само кожне слово в них виважене, немає нічого зайвого, все стоїть на своєму місці, зберігаючи певний ритм.

1966 р. вийшла перша його книжка «*Зав'язь*» (вид-во «Молодь»). «*Зав'язь*» була однією з тих книжок, які засвідчили новий злет української прози і зробили популярним ім'я Григорія Тютюнника, водночас вирізнивши його серед творчої молоді.

Журнал «Дружба народів» відзначив оповідання Гр. Тютюнника як кращі в своїх публікаціях **1967** року.

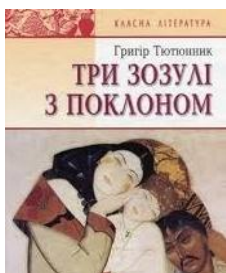
У **1968** р. «Литературная газета» оголосила всесоюзний конкурс на краще оповідання. Григору Тютюннику було присуджено премію за оповідання «*Деревій*». Твір дав назву збірці (1969), до якої увійшли повість «*Облога*» та кілька оповідань.

У **1970-ті** роки з'являються у пресі - республіканській («Вітчизна», «Дніпро», «Ранок») та всесоюзній («Дружба народів», «Сельская молодежь», «Студенческий меридиан») нові твори Григора Тютюнника.

У Таллінні виходить збірка його оповідань естонською мовою (1974).

Журнал «Сельская молодежь» у **1979** р. (№ 1) повідомляє, що його нагороджено медаллю «Золоте перо» — за багаторічне творче співробітництво.

Виходять друком збірки «*Батьківські пороги*», «*Крайнебо*» (Київ, 1972, 1975), «*Отчие пороги*» (Москва, 1975), «*Коріння*» (Київ, 1978).

Новела «*Три зозулі з поклоном*» чи не найглибше з усіх творів віддзеркалює внутрішній світ Григора Тютюнника, його світобачення. Підсвідомо до її написання він прямував усе своє попереднє життя. А поштовхом послужила, здавалось би, незначна подія: у **1976** р. до Ірпінського будинку творчості завітав сліпий бандурист. Серед

пісень, які він виконував, була *"Летіла зозуля через мою-хату..."*, де йшлося не просто про нещасливе кохання, а про вічне, непереборне ніким і нічим страждання людини.

Очевидці розповідають, що, почувши цю пісню, Тютюнник підхопився і побіг до своєї кімнати. Так народилася новела *"Три зозулі з поклоном"* — одна з найчарівніших перлин української літератури ХХ ст. Безперечно, в її основі автобіографічні моменти. Образ Михайла асоціюється з батьком письменника, свого часу також репресованого. Навіть ім'я не змінено, хоча про самі репресії в новелі не йдеться. А образ оповідача, хлопця-студента, нагадує самого автора.

Виходять твори письменника й іноземними мовами, зокрема широко перекладаються російською: збірки *«Тисячелистник»* (1972), *«Отчие пороги»* (1975).

Після вдалої першої спроби в жанрі повісті (*«Облога»*, 1969) Григор Тютюнник успішно працює у великій прозі: пише повісті *«День мій суботній»* (за життя не була надрукована), *«Климко»*, *«Вогник далеко в степу»*, *«Житіє Артема Безвіконного»* (закінчити не встиг).

Твори *«Климко»* й *«Вогник далеко в степу»* були сприйняті більш ніж прихильно критикою й національно свідомим читачем. Вони були удостоєні 1980 р. **премії ім. Лесі Українки**.

Тютюнник перекладав українською мовою твори В. Шукшина: 1978 р. у видавництві «Молодь» вийшла збірка оповідань та кіноповістей *«Калина червона»*; він перекладав і твори М. Горького (*«Серце Данко»*), І. Соколова-Микитова (*«Рік у лісі»*) та ін.

Критики інколи називали Григора Тютюнника *"українським Шукшиним"*.

Екранізації

За мотивами оповідання *«Син приїхав»* створено фільм *«Скляне щастя»* (1981), за однойменною повістю й творами *«Дід Северин»* і *«Вогник в степу»* - кінокартину *«Климко»* (1983), 1993 р. екранізовано його твір *«Три плачі над Степаном»*.

Афоризми Григора Тютюнника

Графоман сидить у кожному письменнику, і талановитий той, хто вміє примусити себе замовкнути.

Життя справді складне, і єдиний у нього підручник – досвід.

Зустріч з величчю робить нас скромнішими.

Іноді я відчуваю людину, як рана – сіль.

Істина приходить надто пізно і дається надто болісно, щоб радіти її відкриттю!

Людина, що знехтувала добром інших, зневажила його в собі.

Мрія дає нуль, якщо її не зробити життям.

Найздібніша людина та, яка зуміє вчасно і точно визначити свої здібності.

Не суди по генералу про життя солдатів.

Образ притаманна слабким.

Сердяться слабкі душі, сильні – ненавидять або прощають.

Читати - найдешевше і найкорисніше задоволення на Землі.

Що найогидніше на світі? - Чоловік, тремтячий від страху.

Щоб шанувати, треба мати талант; щоб заздрити, таланту не треба.

Якщо тебе ніколи не охоплювало бажання обійняти всю землю, приласкати бродячого собаку, підняти з землі зірваний листок і цілувати його — значить ти ще не любив.

Відзнаки

- **1980** - премія УРСР імені Л. Українки (посмертно - за книги «Климко» (1976) і «Огонёк далеко в степи» (1979)).

- **1989** - Державна премія УРСР імені Т. Г. Шевченко (посмертно - за твори в 2-х томах).

Вшанування пам'яті

На Андіївському узвозі, на будинку, де мешкав Г. Тютюнник з 1963 по 1967 р. встановлено меморіальну дошку;

Одну з вітрин Музею однієї вулиці присвячено письменнику;

У соцмережі «В контакте» є група, присвячена письменнику. Ця спільнота має 2,5 тисячі читачів, абсолютна більшість із яких – молодь;

У школі села Шилівці, де народився Григійр Тютюнник – група ентузіастів створила музей;

Цікаві факти з життя письменника:

Григійр Тютюнник був чемпіоном з боротьби, коли служив на флоті

Гарно водив мотоцикли і машини.

Носив італійське взуття і англійські костюми.

З жінками був надгалантний. Всіх називав "зірочками" і "голубоньками".

Має двох офіційних синів і одного неофіційного.

Сини Григора назвали дітей на честь батька і мати. Мишко має сина, якого назвав Григором, а Василь має доньку, яку назвав Людмилою.

Ненавидів проводити час у місті, обожнював села.

Мріяв жити у Львові, але не склалося.

Ненавидів брехню і вимагав справедливості, через що Григора ненавиділи більшість колег по перу.

В новелах завжди описував тільки реальні події, використовував виключно реалізм.

Обожнював співати. Улюблена пісня: «Летіла Зозуля».

Мав бездоганне почуття гумору.

Твори

Тютюнник, Г. М. Бути письменником : листи, щоденники, записники / Г. Тютюнник ; упоряд. О. Неживий. - Київ : Ярославів Вал, 2011. — 435 с. : іл.

Тютюнник, Г. М. Вибрані твори : навчальний посібник / Г. М. Тютюнник ; упоряд., передм., приміт. П. П. Засенка. - Київ : Грамота, 2006. - 400 с. : іл. - (Шкільна бібліотека).

Тютюнник, Г. М. Вибрані твори : оповідання, повісті / Г. М. Тютюнник. - Дніпропетровськ : Січ, 2000. - 450 с. : іл.

Тютюнник, Г. Водоворот : роман / Г. Тютюнник ; ред. Е. А. Балакина ; худож.-оформ. В. И. Бариба ; авториз. пер. с укр. Л. Кедриной. - Київ : Дніпро, 1990. - 457 с. - (Радуга).

Тютюнник, Г. М. Завязь : повесть, рассказы / Г. М. Тютюнник ; пер. с укр. Н. Дангуловой. - Київ : Дніпро, 1988. - 335 с. - (Радуга).

Тютюнник, Г. М. Климко : повість / Г. М. Тютюнник. - Київ : Молодь, 1995. - 72 с.

Тютюнник, Г. М. Облога : вибрані твори / Г. М. Тютюнник ; передм., упоряд. та прим. В. Дончика. - 3-тє вид. доп. - Київ : ПУЛЬСАРИ, 2005. - 832 с. - Бібліогр.: с. 824-828.

Тютюнник, Г. Смерть кавалера : повісті і оповідання / Г. Тютюнник ; передм. А. Шевченка. - Київ : Махаон-Україна, 2001. - 256 с. : іл.

Тютюнник, Г. М. Степова казка : казки та оповідання : для дошк. та мол. шк. віку / Г. М. Тютюнник ; мал. О. Зенич, Н. Герасименко. - Київ : Веселка, 2008. - 96 с. : іл. - (Українській дитині).

Тютюнник, Г. М. Три зозулі з поклоном : вибр. твори / Григорій Тютюнник. — Київ : Знання, 2015. — 180с..

Тютюнник, Г. М. Холодна м'ята : оповідання, повісті, казки / Г. М. Тютюнник ; упоряд., передм. П. П. Зосенка. - 2-ге вид. - Київ : Український письменник, 2014. - 843 с. : портр. - (Українська класика).

Література про життя та творчість

Безкоровайна, Ольга. Жанрова своєрідність малої прози Григора Тютюнника // Українська література в загальноосвітній школі. - 2011. - № 5. - С. 37-39. - Бібліогр.: с. 39.

Безчасний, Володимир. У Полтаві вручили премію імені Панаса Мирного Олексію Неживому за монографію про Григора

Тютюнника : лауреат 2011 року // Українська літературна газета. - 2011. - 17 черв. (№ 12). - С. 2.

Бернадська, Н. І. Українська література ХХ століття : навч. посібник / Н. І. Бернадська. - 4-те вид., випр. - Київ : Знання-Прес, 2008. - 272 с.

Веремчук, Тетяна. Ідея самопожертви у творі Григора Тютюнника "Климко" // Дивослово. - 2010. - № 12. - С. 25-26.

Горбань, Анфіса. Сліди міфу в художньому тексті: "Кленовий пагін" Григора Тютюнника : міфологічний аналіз новели "Кленовий пагін" засвідчує, що міф постає символічним кодом художньої літератури взагалі, а не лише фантастичних творів // Слово і час. - 2013. - № 5. - С. 43-49. - Бібліогр.: с. 49.

Даниленко, Володимир. Танець над прірвою : смерть Григора Тютюнника в дзеркалі аналітичної психології : з погляду античної психології розкрито зв'язок внутрішньої кризи Григора Тютюнника з його творчістю та самогубством // Слово і час. - 2011. - № 12. - С. 31-34 : фото. - Бібліогр.: с. 34.

Дзюба, І. М. Літературні портрети. Продовження : есеїстичні розвідки / І. М. Дзюба. - Київ : Український письменник, 2015. - 798 с. : портр. - (In corpore). - Програма "Українська книга" 2015 року.

Клочек, Григорій. Григир Тютюнник - людина, митець... : спроба "цитатного" життєпису // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2007. - № 6. - С. 82-95.

Мовчан, Р. В. Українська проза ХХ століття в іменах : посібник для старшокласників, студентів, учителів у 2 частинах. Випуск 1 / Р. В. Мовчан. - Київ : Актуальна освіта, 1997. - 224 с.

Мороз, Л. З. Григир Тютюнник : нарис життя і творчості / Л. З. Мороз. - Київ : Дніпро, 1991. — 205 с. : портр.

Мороз, Л. З. З любові й доброти: (Григир Тютюнник) : літ.-критич. нарис - Київ. : Рад. письменник, 1984. — 182 с. : портр.

Неживий, Олексій. Автографи Григора Тютюнника : скарби духовної щедрості / Неживий, Олексій // Літературна Україна. - 2010. - 20 трав. (№ 18). - С. 7.

Неживий, Олексій. Григiр Тютюнник: мить i вiчнiсть : до 80-рiччя вiд дня народження // Українська лiтературна газета. - 2011. - 2 груд. (№ 24). - С. 1,14 : фото.

Неживий, О. І. Григiр Тютюнник: текстологiчна та джерелознавча проблема життя i творчостi / Олексій Неживий - Луганськ : ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2010. - 271 с. - Бiблiогр.: с. 231-271.

Неживий, О. І. Життя у словi : джерелознавча проблематика творчостi Григора Тютюнника : монографiя / О. І. Неживий. - Киiв : Академiя, 2014. - 224 с. : портр.

Неживий Олексій. "Крайнебо" Григора Тютюнника. Новi автографи письменника, якi друкуються вперше // Лiтературна Україна. - 2006. - 14 груд. (№ 48). - С.1;7.

Неживий, Олексій. Таким Григiр Тютюнник залишився в нашiй пам'ятi // Слово i час. - 2009. - № 9. - С. 66-69. - Бiблiогр.: с. 69.

Новi iмена в програмi з української лiтератури : посiбник для вчителя / упорядн. В. Я. Недiлько. - Киiв: Освiта, 1993. - 351 с.

Савчин, Надiя. Григiр Тютюнник - перекладач Шукшина // Киiвська старовина. - 2009. - № 5/6. - С. 250-256.

Українські письменники : бiографiї, огляди творчостi, лiтературнi напрямки i течiї, лiтературознавчий словник : довiдник / вiдп. за вип. М. І. Преварська. - Киiв : Велес, 2013. - 368 с. : портр.

Штонь, Григорiй. Тютюнник : [лiтературний профiль Григора Тютюнника] // Українська лiтературна газета. - 2011. - 9 верес. (№ 18). - С. 14 : фото.

Шугай, О. "Усе живе - тепле ..." : нове про Григора Тютюнника / О. Шугай. - Киiв : Києво-Могилянська академiя, 2006. - 226 с. : портр.

Інтернет-ресурси

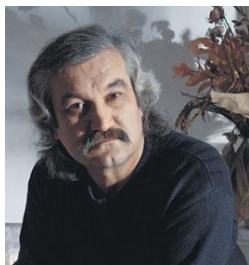
<http://www.parta.com.ua/ukr/stories/writers/38/>

<http://ukrclassic.com.ua/katalog/t/tyutyunnik-grigir/909->

http://1tv.com.ua/programs/grygor_tiutiunnyk

<http://www.gorodkiev.com/grigor-tyutyunnik.html>

Шкляр Василь Миколайович (1951-)

сучасний український письменник
та політичний діяч

Біографія

Василь Шкляр народився **10 червня 1951 року** в селі Ганжалівка Лисянського району Черкаської області, де й пішов до початкової школи.

Пізніше родина переїхала до міста Звенигородки, де Василь Шкляр закінчив 10-річну школу зі срібною медаллю (1968), а згодом вступив на філологічний факультет Київського університету. Звідти його хотіли вигнати за те, що під час трудового семестру в колгоспі грався бомбою (про що можна прочитати у повісті В. Шкляра *«Стороною дощик іде»*), але він перевівся до Єреванського університету, де 1972 року отримав диплом про вищу освіту.

Після навчання працював науковим співробітником Центрального державного історичного архіву, займався журналістикою, завідував відділом прози в журналах «Ранок» та «Дніпро».

З 1978 року - член Національної Спілки письменників України, член Асоціації українських письменників з 1999.

З 1986 року В. Шкляр активно займається журналістикою, редакційною роботою, перекладами з вірменської мови та літературною творчістю.

У 1988-1998 рр. - займався політичною журналістикою, бував у «гарячих точках». Цей досвід (зокрема, подробиці операції з врятування сім'ї генерала Дудаєва після його загибелі) відтворив у романі *«Елементал»* (2001).

На порі становлення нашої незалежності у 1991 році стає членом Української республіканської партії та її прес-секретарем (до 1998 р.). Тривалий час перебував на творчій роботі, обіймав

посади головного редактора видавництва «Дніпро» 2000-2004) та заступника голови Національної спілки письменників України.

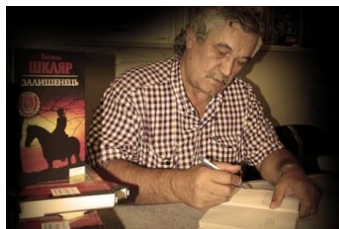
У 1998 р. він випробовує себе як політична постать – балотується до українського парламенту, був кандидатом в народні депутати України від виборчого блоку «Національний фронт».

У 2011 році - входить до складу журі літературного конкурсу «Юне слово».

Наприкінці 2011 року Василь Шкляр створив Міжнародну благодійну організацію «Фонд Василя Шкляра «Холодноярська Республіка», головна мета якої підтримка розвитку українського кіномистецтва, зокрема надання благодійної допомоги для створення, прокату, популяризації художнього кінофільму за твором письменника «Залишенець» («Чорний Ворон») та його можливої телеверсії.

Творчість

Друкувати свої твори Василь Шкляр почав ще школярем, з 1967 року.

З 1986 року перейшов на творчу роботу. Писав прозу, видав більше десятка книжок, зокрема збірки повістей та оповідань: «Перший сніг» (1976), «Живиця» (1982), «Черешня в житті» (1983), романи: «Тінь сови» (1990), «Ностальгія» (1989), «Ключ» (1999), «Елементал» (2001), «Кров кажана» (2003), «Залишенець» («Чорний Ворон», 2009) та ін.

Популярність як письменника прийшла з виходом роману «Ключ» (1999), який зібрав низку нагород. Це був перший твір автора після тривалої паузи - з 1990 року. Сам Шкляр пояснює цю паузу так: «Далася взнаки різка зміна епох».

Роман писався у 1998 році, після того як автор потрапив до реанімації через випадок на риболовлі, а після «повернення з того світу» за місяць написав свій найвідоміший роман «Ключ».

За нього Василь Шкляр здобув кілька літературних премій (Гран-прі конкурсу гостросюжетного роману «Золотий бабай», премії столичних журналів «Сучасність» та «Олігарх», премію міжнародного конвенту фантастів «Спіраль століть» та ін.).

Роман «Ключ» уже витримав дванадцять видань в Україні та за кордоном. Він перекладений болгарською, шведською, вірменською та російською мовами. Критики називають цей роман інтелектуальним детективом, містичним трилером, однак його зміст сягає далеко за рамки цих визначень.

Водночас з літературною діяльністю Василь Шкляр активно займався художнім перекладом зарубіжної та вітчизняної класики («Декамерон» Бокаччо, «Тарас Бульба» М. Гоголя, «Повія» П. Мирного) — у скороченому вигляді й сучасною мовою. Перекладав з вірменської та новогрецької.

Сьогодні Василя Шкляра називають батьком українського бестселера. Кожен його роман викликає неабиякий резонанс у суспільстві.

Найбільший резонанс серед українських критиків викликав роман *«Залишенець. Чорний ворон»* (2009), за який у 2011 році Василю Шкляру присудили премію ім. Т. Шевченка, однак письменник відмовився отримувати премію на знак протесту проти перебування на посаді міністра освіти українофоба Табачника. Даний твір яскраво висвітлює трагічні сторінки історії нашої держави – повстанську боротьбу народу проти жорсткої влади окупантів у 20-х рр. ХХ сторіччя. Тираж *«Чорного Ворона»* сягнув за 150 тисяч.

Згодом у Холодному Яру вперше в нашій історії автору *«Чорного Ворона»* було вручено Народну Шевченківську премію. Грошовий еквівалент нагороди – 260 000 грн. письменник переказав у фонд екранізації роману *«Чорний Ворон»*.

Беззаперечними бестселерами стали такі романи літератора, як *«Маруся»* (2014), *«Декамерон»* (2008), *«Елементал»*

(2001) та інші. Постійно перевидуються романи «*Елементал*» (2001), «*Кров кажана*» (2003).

Роман "*Елементал*" побачив світ в 2001 році у видавництві Кальварія. Також твір видрукували журнал «Сучасність», газета «Молодь України». В 2007 році була видана аудіокнига, а в 2010 році книгу перевидало видавництво Ярославів вал. Роман одержав Гран-прі конкурсу «Коронація слова» — 2001. В основу роману лягли таємні події російсько-чеченської війни.

Твори Василя Шкляра перекладено багатьма мовами, зокрема англійською, болгарською, вірменською, шведською, словацькою, російською та ін.

У своїй літературній діяльності письменник принципово жодного разу не скористався спонсорською допомогою, не прийняв жодної державної нагороди.

Відзнаки

- **1995** - «Золоте перо», СЖУ.
- **1999** - «Золотий Бабай», за найкращий гостросюжетний роман (роман «*Ключ*»).
- **2000** - Премія журналу «Сучасність» за кращий роман року («*Ключ*»).
- **2001** - «Коронація слова», перша премія в номінації «Роман» - за роман «*Елементал*».
- **2003** - «Спіраль століть», міжнародна премія в жанрі фантастики у номінації «За найкращу україномовну фантастику» (КиївКон-2003, роман «*Ключ*»).
- **2009** - Премія Ліги українських меценатів «Ярославів Вал» за кращий історичний роман («*Чорний Ворон*»).
- **2010** - Премія австралійського фонду «Айстра» за найкращу книгу року («*Чорний Ворон*»).
- **2011** - Національна премія України ім. Тараса Шевченка, за роман «*Залишенець. Чорний ворон*».

Твори

Шкляр, В. Він писав, щоб нас було більше, або Десять новел старшини Армії УНР : книжка Леоніда Мосендза "Людина покірна" (Homo lenis) // Літературна Україна. - 2012. - 3 трав. (№ 18). - С. 7 : фото.

Шкляр, В. Елементал : роман / Василь Шкляр. - 3-тє вид. - Львів : Кальварія, 2007. - 200 с.

Шкляр, В. Залишенець. Чорний Ворон : роман / В. М. Шкляр. - Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. - 382 с.

Шкляр, В. Ключ : роман / Василь Шкляр. - Харків : Фоліо, 2008. - 219 с.

Шкляр, В. Кров кажана : роман / Василь Шкляр. - Львів : Кальварія, 2003. - 220 с.

Шкляр, В. Маруся : роман / В. Шкляр ; ред. С. С. Скляр. - Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. - 315 с.

Шкляр, В. Ностальгія : роман / В. Шкляр ; перед. М. Слабошпицького. - Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. - 252 с.

Шкляр, В. Тінь сови : роман / Василь Шкляр ; [передм. А. Куркова]. - 2-ге вид. - Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. - 301 с.

Інтерв'ю

Шкляр, Василь. "Говорят, я літературний киллер" : інтерв'ю с известным украинским писателем Шкляром Василем / В. Шкляр ; беседовала Лебедева Екатерина // Газета по-киевски. - 2008.- 16 февр. (№ 37). - С. 8.

Шкляр, Василь. Мне предложили купить пулемёт "Льюис" : [інтерв'ю с писателем Василием Шкляром, презентация седьмого издания его романа "Ключ"] / Василь Шкляр ; записал Станислав Бондаренко // Киевские ведомости. - 2008.- 31 янв. (№ 18). - С. 12.

Шкляр, Василь. "Мой роман не антироссийский, а противозахватнический" : [беседа с писателем, лауреатом Шевченковской премии В. Шкляром о романе "Залишенець. Чорний ворон"] / Василь Шкляр, Ольга Соломка ; записала Ольга Соломка // Газета по-киевски. - 2011. - 2 март. (№ 41). - С. 12 : фото.

Шкляр, Василь. "Українофоби знайшли в моєму романі навіть порнографію" : бесіда з українським письменником В. Шклярем / Василь Шкляр, Оксана Климончук ; записала О. Климончук // Літературна Україна. - 2011. - 10 берез. (№ 10). - С. 4 : фото.

Шкляр, Василь. "Шукаю слідів Марусі" : бесіда з українським письменником В. Шклярем / Василь Шкляр, Сергій Козак ; записав С. Козак // Літературна Україна. - 2010. - 14 жовт. (№ 37). - С. 1,3 : фото.

Переклади

Гоголь, М. В. (1809-1952). Тарас Бульба : повість / Микола Васильович Гоголь ; *пер. з рос. В. Шкляр.* - Львів : Кальварія, 2005. - 104 с.

Гужва, Валерій. Російський "аршин" : [критика на твір російського письменника Віктора Єрофєєва "Енциклопедія російської душі"] / Валерій Гужва, Василь Шкляр ; *пер. з рос. В. Шкляр* // Літературна Україна. - 2013. - 12 груд. (№ 48). - С. 7 : фото.

Література про життя та творчість

"Айстру" здобув Залишенець : лауреати літературної премії Айстра" за 2010 рік // Літературна Україна. - 2010. - 22 квіт. (№ 14). - С. 2.

Баран, Валерій. Історії гірка наука : думки, навіяні романом Василя Шкляра "Чорний ворон" // Літературна Україна. - 2010. - 15 лип. (№ 24). - С. 7.

Венцовський, Анатолій. У ворона вік довгий... : роман В. Шкляра "Чорний ворон" // Літературна Україна. - 2010. - 9 верес. (№ 32). - С. 6.

Дроздовський, Дмитро. Шевченківська премія : погляд у майбутнє : проблемна стаття // Дніпро. - 2012. - № 3. - С. 158-161.

Герасименко, Петро. "Чорний ворон" як ліки від синдрому набутого малоросійства // Літературна Україна. - 2011. - 11 серп. (№ 30). - С. 4 : фото.

Квітка, Олена. "Чорний ворон": високий політ : 23 червня 2011 року відбулася зустріч з автором роману "Чорний ворон" В.

Шклярем у Київському Будинку художника // Літературна Україна. - 2011 - 14 лип. (№ 26). - С. 3 : фото.

Ковацька, Оксана. Тубільний міф як сховок від колоніальної реальності у "Ностальгії" В. Шкляра : [роман Василя Шкляра "Ностальгія" з погляду функціонування в тексті постатей і символів, знакових для української культурної, національної ідентичності] // Слово і час. - 2015. - № 6. - С. 42-51. - Бібліогр.: с. 51.

Крутивус, Зіновій. Знак з того світу : "Чорний ворон" ("Залишенець") Василя Шкляра - коректна відповідь недругам України // Березіль. - 2011. - № 3/4. - С. 180-185 : фото.

Миколаєнко, Алла. "Чорний ворон" : сигнал для суспільства : на здобуття Шевченківської премії - 2011 // Літературна Україна. - 2011. - 3 лют. (№ 5). - С. 3.

Миколаєнко, Алла. Шевченківська премія - 2011 : традиції і винятки // Літературна Україна. - 2011. - 17 берез. (№ 11). - С. 2.

Панькова, Надія. Презентація роману Василя Шкляра "Чорний ворон" : урок-ретроспектива / Надія Панькова, Ольга Савченко // Дивослово (українська мова й література в навчальних закладах). - 2011. - № 6. - С. 26-30.

Пастух, Богдан. Замість хреста - калина : роман Василя Шкляра "Залишенець. Чорний ворон" // Дивослово (українська мова й література в навчальних закладах). - 2011. - № 6. - С. 31-33. - Бібліогр.: с. 33.

Самійленко, Леся. Світлі плями на чорному сонці : [письменник Деснянського р-ну м. Києва Василь Шкляр у Маріуполі презентував свою книгу "Чорне Сонце"] // Культура і життя. - 2015. - 20-30 листоп. (№ 29/32). - С. 8 : фото.

Ткач, Микола. Полум'яна душа холодного яру : роздуми над романом В. Шкляра "Чорний Ворон" ("Залишенець") // Літературна Україна. - 2010. - 14 січ. (№ 1). - С. 1, 3.

Інтернет ресурси

<http://shkliar.com.ua/biografiya/>

<http://libruk.in.ua/sh/406-shklyar-vasil>

Іменний покажчик авторів та назв творів.

- Абе Кобо 34
Абліцов В. 34,35
"Айстру" здобув
Залишенець 89
Акутагава Рюноске 34
Андрусак І. 24
Анісімова Н. 24
Базилевський В. 24
Баран В. 89
Баран Г. 69
Баранов Віктор 16
Безкоровайна О. 81
Безчасний В. 81
Бернадська Н. І. 82
Беценко Т. 70
Бондаренко С. 35
Бурбан В. 35
Василь Герасим'юк 24
Венцковський А. 89
Веремчук Т. 82
Вінграновський М. С. 15,16
Гаман В. П. 46
Герасименко П. 89
Герасим'юк В. 23,24
Гоголь М. В. 89
Голобородько, Я. 24,35
Гончар О. 72
Горбань А. 82
Гужва В. 89
Даниленко В. 59,82
Двері в день 59
Дзюба І. 16,25,31-34,82
Дністровий А. 26
Домалега І. 53
Донець Г. 70
Дончик В. 35,59
Дроздовський Д. 89
Дудник Н. 70
Жила С. 16
Жулинський М. 35
Зарудний М. Я. 40,41
Зінченко Н. 47
Змієвський С. 70
Історія української
літератури 34
Йовенко, С. 16
Кавабата Я. 34
Капустін В. 47
Качуровський І. 70
Квітка О. 89
Класична та сучасна поезія
69
Клочек Г. 82
Ковалів Ю. 24
Ковацька О. 90
Копиця В. 25
Коцарев О. 70
Кремінь Д. 17,35
Кремінь Т. 25
Крутивус З. 90
Купцова В. 17
Курило О. 17
Лазарук М. 17
Ластівка І. 70
Лист Миколи Зерова 70
Литературный
энциклопедический словарь
41
Луценко Д. 46
Луценко Дмитро
Омелянович 47
Луценко Л. 47

- Луценко Т. 47
 Маланюк Є. 73
Марко В. 70
 Махінчук М. 70
 Миколаєнко А. 70,90
 Мистецтво України 41
 Митці України 41
 Мій дім був жінкою 69
 Міщенко Д. 52,53
 Мовотворчість Павла
 Тичини 71
 Мовчан Р. 82
 Моренець В. 26
 Мороз Л. 3. 82
 Москалець К. 25
 Москалюк Т. 48
 Моренець В.
Небеленчук І. 71
 Неволов, В. 17
 Неживий О. 82,83
 Нові імена 83
 Нойфельд Герберт. 71
Олійник Б. 71,72
Панькова Н. 90
 Панч П. 58,59
 Панченко В. 36
 Пасемко І. 36
 Пастух Б. 90
 Плотнікова Т. 17
 Погрібний В. 17
 Поет Іван Герасим'юк 25
 Протасова Г. 36
Римарук, І. 25
 Руденко Г. І. 71
Савчин Н. 83
 Салига Т. 17
 Самійленко Л. 90
 Скрипник О. 25
 Скорик Б. 36
 Слюсар А. 18
 Соколова С. 48
 Сом М. 71
 Стадниченко В. 36
 Стус В. 73
 Сценаристи советского
 художественного кино 41
 Сюдюков І. 36
Талалай, Л. 25
 Тимофєєв А. 71
 Тичина П. Г. 69
 Ткач М. 90
 Тычина Н. 71
 Тютюнник Г. М. 80,81
Українські письменники 83
Фока М. 71,72
Харчук Р. 72
 Хруленко Т. **18**
Черепков В. 18
Шамо І. 46
 Шевченківські лауреати,
 1962–2001 41
 Шкляр В
 Шлапак Д. 41
 Штонь Г. 36,83
 Шугай О. 83
 Шуляр В. 18,88,89
Янь Мо 34
 Яременко В. 72